

**“ÖMER SEYFETTİN’İN HİKÂYELERİ”NDE YAPI VE GÖREV
BAKIMINDAN EDATLAR VE KULLANIM BİÇİMLERİ
ÜZERİNE**

**ON PREPOSITIONS AND THEIR FORMS OF USE IN THE
STORIES OF ÖMER SEYFETTİN APPROACHED IN TERMS OF
STRUCTURE AND FUNCTION**

Eda EYİ

Doktorant, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

eda_36eyi@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1758-4685>

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute
S.15, Ekim| October 2022, Erzurum
e-ISSN: 2717 - 8706

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 10.03.2022
Kabul Tarihi | Accepted Date : 09.05.2022
Sayfa | Pages : 25-63

<http://dx.doi.org/10.29157/etusbed.1085774>

<https://dergipark.org.tr/etusbed>

This article was checked by

✓ iThenticate

“ÖMER SEYFETTİN’İN HİKÂYELERİ”NDE YAPI VE GÖREV BAKIMINDAN EDATLAR VE KULLANIM BİÇİMLERİ ÜZERİNE

Eda EYİ

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), S. 15, Ekim 2022, Sayfa: 25-63

ÖZ

Edatlar, dilin önemli yapı taşlarını oluşturan çekimlik bağlı biçim birimlerdir. Tek başlarına var olamayan, tek başlarına bir anlam ifade etmeyen eklendiği asıl ya da yapımlık birimlerle bir anlam kazanan görevli sözcüklere denir. Bu çalışmada, Türkçülük ve Yeni Lisan hareketinin öncülerinden biri olan Ömer Seyfettin’in kırk yedi hikâyesinde aitlik ilişkisi bakımından “*ait, dair, üzerine*” edatları; beraberlik ve vasıta ilişkisi bakımından “*ile, beraber, yanı sıra*” edatları; benzerlik ve denklik ilişkisi bakımından “*gibi*” edatı; hariç tutma ilişkisi bakımından “*başka*” edatı; karşıtlık ve zıtlık ilişkisi bakımından “*mukabil, rağmen, karşı*” edatları; sebep, maksat, gaye ve hedef ilişkisi bakımından “*için, diye, dolayı*” edatları; miktar ve derece ilişkisi bakımından “*kadar, derece*” edatları; uygunluk, denklik ve nispet ilişkisi bakımından “*göre*” edatı ve zaman ilişkisi bakımından ise, “*evvel, önce, sonra, beri, itibaren, başlayarak*” edatları tespit edilmiştir; yapı ve görev bakımından incelenmiştir. Aynı zamanda edatların doğrudan söz ve söz öbeklerinin üzerine gelebildiği gibi “*hâl eki ve -mİş, -yor, AcAk*” gibi mastar ve partisip eklerinden sonra da gelebildiği gösterilmiştir.

Anahtar sözcükler: Edatlar, yapı, görev, Ömer Seyfettin, hikâyeler.

ON PREPOSITIONS AND THEIR FORMS OF USE IN THE STORIES OF ÖMER SEYFETTİN WITHIN THE CONTEXT OF OF STRUCTURE AND FUNCTION

ABSTRACT

Prepositions are conjugated formal units which constitute the important building blocks of a language. They are functional words which cannot exist or convey any meaning alone, and only gain meaning when attached to a principle or a structural unit. This study specifies and structurally and functionally examines prepositions in 47 stories by Ömer Seyfettin, one of the pioneers of the Turkism and New Language movements, namely “*ait, dair, üzerine*” (*belongs to, about, on*) in terms of possessiveness, “*ile, beraber, yanı sıra*” (*with, together, as well as*) in terms of possessiveness and means; “*gibi*” (*like*) in terms of similarity and equivalence; “*başka*” (*another*) in terms of exclusion; “*mukabil, rağmen, karşı*” (*in exchange, despite, against*) in terms of contrast; “*için, diye, dolayı*” (*for, because, due to*) in terms of reason, objective, aim and goal; “*kadar, derece*” (*as much, to the extent*) in terms of amount and degree; “*göre*” (*compared to*) in terms of equivalence and relativity; and “*evvel, önce, sonra, beri, itibaren, başlayarak*” (*prior, before, after, onwards, since, starting from*). The study also demonstrates that prepositions can also be directly attached to words and word groups, or after obliques and infinitives and participle suffixes such as “*-mİş*”, “*-yor*” and “*-AcAk*”.

Keywords: Prepositions, structure, function, Ömer Seyfettin, stories.

Giriş

Morfo-semantic yaklaşım, birbirlerinden ayrılmayan ve iki farklı kapsamı karşılayan dilsel bir boyuttur. Bir ekin kendinden önce bağlanacağı hâl eki, söz, söz öbeğiyle olan münasebeti, hem morfolojinin hem de semantiğin konusunu kapsamaktadır.

Anlam boyutu, yapı boyutunun işlevini değiştirebilmektedir. Mesela +DAn hâli çıkma, uzaklaşma ya da ayrılma hâli olarak adlandırılmış olsa bile kendinden sonra gelen edat ya da fiil ile ilişkisi, onu farklı boyutlara taşıyabilmektedir. Bu tarz incelemelerde ayrılma hâlinin yönelme ya da yönelme hâlinin ayrılma yerine geçebilmesi bunlardan kaynaklanmaktadır.

Türk dilinin önemli konularından birini de edatlar oluşturmaktadır. Edatlar, genel olarak kendinden önce gelen söz, söz öbeği ya da hâl ekleriyle münasebeti bakımından incelenmiştir. Bundan dolayı hâl eki olarak ya da almadan söz veya söz öbeklerine bağlanan edatlar, görev bakımından sözcük grubunda, aktif ya da pasif konumda olabilmektedir. Hâl eklerinden sonra bağlanan edatlar, “aitlik hâli, sınırlandırma hâli, karşıtlık hâli, zaman hâli” vb. olarak anlamsal bakımından bir hâl kategorisini oluşturmaktadır. Buna karşılık, doğrudan söz ya da sözcük öbeğiyle münasebetli olan edatlar, hâl işlevi dışında sadece edat olarak değerlendirilmektedirler. Görev bakımından ise, hem aktif hem de pasif durumda olan edatlar, cümlenin tümlecini oluşturmakta ve bu işlevle yükleme bağlanmaktadır.

Türk dilinin önemli konularından biri olan edatlar üzerine dil ve dil bilim araştırmacıları tarafından yapılan tanım ve tasnifler şu şekildedir:

Muharrem Ergin (2019: 347), **Türk Dil Bilgisi** adlı kitabında, “Edatlar, manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına manaları yoktur. Hiçbir nesne ve hareketi karşılamazlar fakat manalı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. Onun için manalı kelimeler olan isimlerin ve fiillerin yanında edatlara da vazifeli kelimeler diyebiliriz.” biçiminde tanımlamış ve edatları ünlem edatları, seslenme edatları, sorma edatları, gösterme edatları, cevap edatları, bağlama edatları, sıralama edatları, denkleştirme edatları, karşılaştırma edatları, cümle başı edatları olarak sınıflandırmaya tabii tutarak incelemiştir.

Günay Karaağaç (2016: 433), **Türkçenin Dil Bilgisi** adlı kitabında, “Edatlar, bağlı bilgilerin ve ilişkilerin adlarıdır. Bu özellikleriyle, sözlük birimleri arasında apayrı bir yere sahiptirler. Dilde bağımsız olarak var olamayan, yani kendi başlarına kullanılmayan edatlar, söz, söz öbeği ve cümle gibi dil birimleriyle kullanılabilen ve onlara değişik anlam renkleri katan veya onları çekime sokan sözlük veya söz dizimi birimleridir.” biçiminde tanımlamış

ve çekim edatları, bağlama edatları ve ünlem edatları olmak üzere üç ayrı başlık altında sınıflandırmaya tabii tutarak incelemiştir.

Muharrem Daşdemir (2015: 158), **Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi** adlı kitabında, “Cümle sonu ek ve edatlarını, cümledeki yargıyı değiştirmeden, konuşmacının cümledeki yargıyı nasıl ele aldığını ortaya koyan ek ve edatlar vardır. Bunlar cümleye soru, ihtimal, kesinlik gibi anlamlar katar.” biçiminde tanımlamış ve bağlama edatı, katma/üsteleme edatları, kuvvetlendirme ek/edatları, niteleme edatı, vasıta edatı olmak üzere sınıflandırmaya tabii tutarak incelemiştir.

Tahir Nejat Gencan (1971: 359), **Dilbilgisi** adlı kitabında, “Sözcükler, kavramlar arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan ve ancak bu görevleri için kullanılan sözcüklere ilgeç denir.” biçiminde tanımlamış ve benzetme ilgeçleri, nedenlik ilgeçleri, ilgeçlerin görevleri, ilgeçlerle öbekleşmeler başlıkları altında sınıflandırmaya tabii tutarak incelemiştir.

Necmettin Hacıeminoğlu (2016: 1), **Türk Dilinde Edatlar** adlı kitabında, “Arapça bir kelime olan edat “alet” ve “vasıta” demektir. Edatlar tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan alet sözlerdir, vasıtalar.” biçiminde tanımlamıştır ve edatları, çekim edatları, bağlama edatları, kuvvetlendirme edatları, karşılaştırma-denkleştirme edatları, soru edatları, çağırma-hitap edatları, cevap edatları, gösterme edatları ve tekerrür edatları olarak sınıflandırmaya tabii tutup art ve eş zamanlı biçimde incelemiştir.

Zeynep Korkmaz (2019: 895), **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi** adlı kitabında, “Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir.” biçiminde tanımlamış ve görev bakımından edatları, benzerlik, denklik, tıpkılık ilişkisi kuranlar, belirtme yoluyla başkalık ilişkisi kuranlar, beraberlik veya vasıta ilişkisi kuranlar, miktar ve derece ilişkisi kuranlar, uygunluk, denklik ve nispet ilişkisi kuranlar, sebep, maksat, gaye, hedef ilişkisi kuranlar, karşıtlık, karşılaştırma, zıtlık ilişkisi kuranlar, yön gösterme ilişkisi kuranlar, öncelik, sonralık ve zaman ilişkisi kuranlar biçiminde sınıflandırmaya tabii tutarak incelemiştir.

Edat bahsini içeren bu gramer kitaplarının hemen hemen hepsinde edatlar, tek başına bir anlam ifade etmeyen ve eklendiği söz ya da söz öbekleriyle bir anlam kazanan görevli sözlerdir, biçiminde tanımlanmıştır ve genel olarak belirttikleri anlamdan yola çıkarak sınıflandırma yapılmıştır.

Edatlar, eklendikleri kelimeler ile cümle içindeki öteki sözler arasındaki kurdukları anlam ilişkilerinin niteliği ve gördükleri işlevler bakımından da (Korkmaz, 2019: 904) çeşitli sınıflara ayrılırlar. “Ait, dair, üzerine” edatları genellikle aitlik ve ilişkili, ilgili olma ilişkisi bakımından; “beraber, birlikte, yanı sıra” edatları beraberlik ve vasıta ilişkisi bakımından; “gibi” edatı benzerlik ve denklik ilişkisi bakımından; “başka” edatı hariç tutma ilişkisi bakımından; “mukabil, rağmen, karşı” edatları karşıtlık ve zıtlık ilişkisi bakımından; “için, diye, dolayı, ötürü, dolayısıyla” edatları sebep, maksat, gaye ve hedef ilişkisi bakımından; “kadar, derece, denli, aşkın” edatları miktar ve derece ilişkisi bakımından; “göre, nazaran, oranla” edatları, uygunluk, denklik ve nispet ilişkisi bakımından; “doğru” edatı yönelme ilişkisi bakımından; “evvel, önce, sonra, beri, itibaren, başlayarak” edatları zaman ilişkisi bakımından kendinden önce gelen sözcük ya da sözcük gruplarına bağlanmaktadır.

Bu çalışmada, Türkçülük ve Yeni Lisan hareketinin önemli temsilcilerinden olan Ömer Seyfettin’in “Aşk Dalgası, Apandist, Boykotaj Düşmanı, Bahar ve Kelebekler, Bir Kayışın Tesiri, Beyaz Lâle, Buse-i Mader, Bomba, Bir Refikin Defter-i İhtisatından, Binecek Şey, Baharın Tesiri, Başını Vermeyen Şehit, Cimlastiğe Dair-2, Çakmak, Çirkin Bir Hakikat, Diyet, Düşünme Zamanı, Elma, Falaka, Ferman, Fon Sadriştayn’ın Karısı, Fon Sadriştayn’ın Oğlu, Gayet Büyük Bir Adam, Hediye, Hürriyet Bayrakları, İrtica Haberi, İlk Namaz, İlk Teşebbüs, Kurumuş Ağaçlar, Kütük, Küçük Hikâye, Kır Sineği, Kaç Yerinden?, Muhteri, Memlekete Mektup, Piç, Pamuk İpliği, Pembe Menekşe, Pembe İncili Kaftan, Sebat, Sahir’e Karşı, Şimeler, Tenezzüh, Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür, Vire, Yeni Bir Hediye, Yuf Borusu Seni Bekliyor” adlı hikâyeleri üzerinde yapı ve görev bakımından edatlar, edatlardan önce gelen söz, söz öbekleri ve hâl ekleri dikkate alınarak incelenmiştir.

1. Ömer Seyfettin ve Üslup

Türkçülük akımının önemli savunucularından biri olan Ömer Seyfettin, Milli Edebiyat Dönemi’nin dil anlayışı olan Yeni Lisan görüşüne sahiptir. Eserlerinde Arapça-Farsça ve farklı kökenden kelimelerin mevcudiyetinin çokluğu onun Batı edebiyatına yöneldiğinin birer göstergesidir. Fakat öz benliğini yitirerek tam anlamıyla Batı tarzını benimsememiş, dilde sadeleşmeyi savunmuştur. Ömer Seyfettin’in önemli bir cephesi, dilciliğidir. Denilebilir ki Osmanlı’dan Cumhuriyet’e kalan en büyük miras, Arapça-Farsça karşısında istiklâl mücadelesini kazanmış Türkçedir ve bu mücadeleyi kazanmada en büyük pay sahibi ise Ömer Seyfettin’dir (Polat, 2015: 16). Ömer Seyfettin her ne kadar Türkçe mücadelesine dâhil olmuş yazarlardan biri olsa da eserlerinde Arapça-Farsça kökenli sözcükleri kullanmaktan geri kalmamıştır. Çünkü ona göre,

Yeni bir hayata, bir uyanış devesine giren Türklere yeni, tabî bir lisan lâzımdır. Millî bir edebiyat vücuda getirmek için evvelâ millî bir lisan ister. Eski lisan hastadır. Hastalıkları içindeki lüzumsuz ve yabancı kurallardır. Tasfiye gereklidir. Ama bu, Türk Derneği'nin görüşleriyle Türkçeyi doğu Türkçesine benzetmekle yapılamaz. Halkın diline yerleşmiş Arapça-Farsça kelimeleri mümkün değil terk edemeyiz. Hele aruzu atıp heceyi kullanmayı hiçbir şair kabul etmez. Konuştuğumuz lisan, İstanbul Türkçesi en tabî lisanıdır. Klişe olmuş terkiplerden başka lüzumsuz ziynetler asla konuşma diline girmez. O halde millî bir dil için, konuşma dilini yazı dili yapmak lâzımdır. Arapça ve Farsçadan gelme kelimelerin imlâları muhafaza edilmeli. Türkçe kelimelerin imlâsı için şimdilik orta yolu seçmeli, çözümünü zamana bırakmalıdır. Gayemiz, millî bir edebiyat vücuda getirmektir (Polat, 2015: 17).

Ömer Seyfettin, Millî Edebiyat dönemi Çağdaş Türk öykücülüğünün önemli isimlerinden biridir. Eserlerinde çocukluk anılarından ve askerlik hayatında yaşadıklarından yola çıkan Ömer Seyfettin, hikâyelerini Genç Kalemler ve Türk Yurdu dergilerinde yayımlamıştır. Sanatçı, eserlerinde serim, düğüm ve çözüm bölümlerine önem vererek Maupassant tarzı olay hikâyeciliğinin de edebiyatımızdaki en önemli temsilcisi olmuştur. Eserlerinde Türk insanının duygu ve düşüncelerini işleyen sanatçı, hikâyelerini halk geleneklerine veya tarihsel olaylara dayandırır (<https://www.edebiyatogretmeni.org/omer-seyfettin/>). Realist bir bakış açısı hâkimdir.

2. Yapı ve Görev Bakımından Edatlar

Yapı ve görev bakımından edatlar, yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak, isim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli müstakil kelimelerdir (Korkmaz, 1992: 51).¹ Edatlar, Türk dilinin çekimlik bağlı biçim birimlerini oluşturmaktadırlar. Tıpkı yapımlık bağlı biçim birimleri oluşturan isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil yapımlık eklerinde

¹Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. "Bugünkü anlamıyla edatlar, dilde bağımsız olarak var olamayan, yani kendi bağlarına değil, söz, söz öbeği ve cümle gibi dil birimlerini bir araya getiren (bağlama edatları), onları çekime sokan (çekim edatları) veya söz cümleler kuran (ünlem edatları) dil birimleridir. Başka bir deyişle, edatlar, ortaya çıkabilmeleri için bir başka varlığa (varlık + varlık) veya eyleme (varlık + eylem) gerek duyan bilgilerin adlarıdır. Bu yüzden tek başlarına kullanılamazlar. Bu bakımdan, edatlar birer bağlı birimdir, çünkü varlık + varlık veya varlık + eylem ilişkisinde ortaya çıkan 'bulunma, yön, sınır, benzerlik, neden, sonuç, vb. gibi bilgilerimizin adları, ancak bağlı birimler olabilirler ve bu bilgilerin var oluşları, ancak varlık + varlık veya varlık + eylem ilişkisi ile gerçekleşebilir." Karaağaç, Günay, Edat Üzerine Düşünceler, Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 1(5), 2009, 158.

olduğu gibi tek başlarına kullanılmayan², tek başlarına kullanıldıklarında bir anlam ifade etmeyen ve kendinden önce gelen bilgilere bağlanarak belirli bir anlam ve işlevi karşılayabilen yapıların adlarıdır. Misal, “senin kadar” yapısında “kadar” edatının varlık kazanabilmesi için “sen+in” asıl birim+ilgi hâline; “çiçek gibi” yapısında ise, “gibi” edatının varlık kazanabilmesi için “çiçek” asıl birimine ihtiyacı vardır. Bundan dolayı edatlar tek başlarına var olamayan; geldikleri söz ya da söz öbeklerine benzerlik, vasıta, sebep, karşıtlık, beraberlik, araç vb. anlamlar katan ve cümleye bu işlevle genellikle tümleç olarak bağlanan bilgilerin adlarıdır.

2. 1. Aitlik İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 1: Aitlik ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edatlar	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Ait ³	+/(y)A/+ait	1. S1/S2+/(y)A/+ait 2. İ1/İ2+/(y)A/+ait 3. Zm+/(y)A/+ait	1. S1/S2+aih+Y 2. İ1/İ2+aih+Y 3. Zm+aih+Y
Dair ⁴	+/(y)A/+dair	1. S1/S2+/(y)A/+dair 2. İ1/İ2+/(y)A/+dair 3. Zm+/(y)A/+dair	1. S1/S2+aih+Y 2. İ1/İ2+aih+Y 3. Zm+aih+Y

³Çalışmada geçen, *bütün insanlar+a ait*, *bütün embriyoloji+(y)e+ait* ve *bir mefkûre+(y)e+ait* ifadeleri, *belirtme sıfatı+(y)A yönelme hâli+ait* edatı biçiminde oluşmuştur. Ait edatı *belirtme sıfatı+(y)A yönelme hâl* ekinden sonra gelirken; *felsefe+(y)e+ait* ifadesinde ait edatı, *belirli isim+(y)A yönelme hâl* ekinden sonra ve *askerliğ+e ait* ifadesinde *belirsiz isim+(y)A yönelme hâl* ekinden sonra; *siz+e+ait* ifadesinde ise, *zamir+(y)A yönelme hâl* ekinden sonra gelmiştir. Buradan yola çıkarak denilebilir ki “ait” edatı sözcük grubunda pasif cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce genellikle /+A/ yönelme hâli eki almaktadır.

⁴“Dair” edatı, *kendisi+n+e dair* ifadesinde, *zamir+iyelik eki+yönelme hâl* ekinden sonra gelirken; *inzibat+a+dair*, *dünya+(y)a+dair* *masiva+(y)a+dair* ifadelerinde *belirsiz isim+yönelme hâl* ekinden sonra gelmiştir. Aynı zamanda dair ifadesi tabloda formülleştirerek belirttiğimiz üzere, *belirtme sıfatı+isim+dair* (*Bütün insanlar+a+dair bir konuydu*), *niteleme sıfatı+isim+dair* (*Güzel günler+e+dair pek çok hatıra biriktirmişti*), *belirli isim+yönelme hâl eki+dair* (*Ali+(y)e+dair bir fikri yoktu*) biçiminde de oluşabilmektedir. Buradan yola çıkarak denilebilir ki “dair” edatı sözcük grubunda pasif cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce genellikle /+A/ yönelme hâli eki almaktadır.

Tablo 1 (Deavmı)

Üzerine ⁵	+üzerine	1. S1/S2+üzerine 2. İ1/İ2+üzerine 3. Zm+üzerine	1. S1/S2+AiT+Y 2. İ1/İ2+AiT+Y 3. Zm+AiT+Y
----------------------	----------	---	---

Yapı bakımından aitlik ilişkisi bakımından kendinden önce gelen söz veya söz öbeklerine bağlanan “ait, dair, üzerine” edatlarından “ait, dair” edatı kendinden önce gelen /+A/ yönelme hâl ekinden sonra morfo-semantik açıdan bağlanırken; “üzerine” edatı söz ya da söz öbeklerine doğrudan bağlanmaktadır. Burada söz konusu olan hâl ve edat ilişkisinde hem anlamsal hem de yapısal bir uyum söz konusudur. Edattan önce gelen hâl eki semantik bakımdan edatla ortaklık teşkil etmektedir. Şöyle ifade etmek gerekirse, aitlik ilişkisi derin yapısında bir yöneliklik anlamı taşıdığından dolayı kendinden önce gelen hâlde yöneliklik anlamı olarak tercih edilmesi tabiidir. Bundan dolayı hâl ile edat arasında bir ilişki söz konusudur.

Görev bakımından aitlik ilişkisi bakımından söz veya söz öbeklerine bağlanan “ait, dair, üzerine” edatları, ya kendinden önce gelen /+A/ yönelme hâl ekine bağlanıp aitlik hâli ilişkisiyle aitlik tümleci olarak yükleme bağlanır ya da “üzerine” edatında olduğu gibi doğrudan aitlik tümleci oluşturarak yükleme bağlanmaktadır.

2. 1. 1. Ait

İnsanlar hakikati anlasalar, bütün toprağın, **bütün insanlara ait** olduğunu bilselerdi ordulara, bu kadar masraflara, zahmetlere ne lüzum kalırdı? (KH/322).

Felsefeye ait kısmını, Eserullah Nâtık yazacaktı... (İT/382).

Eğer ilim için bu budalalık lâzımsa ben **bütün embriyolojiye ait** notlarımı yırtar, meydana atılarak “Cahilim, yahu ben de cahilim!” diye haykırmağa başladım. (GBBA/411).

Şerefın en büyük kısmı da **size ait** olacak.” (Ş/422).

Mademki ikisinin de bir cemaate, **bir mefkûreye ait** fikirleri yoktu. (Ş/426).

Duvarlarda **askerliğe ait** ne bir levha, ne bir program, ne bir timsal vardı. (BL/508).

⁵“Üzerine” edatı, *İsagoci ve emsaligi biz âlim ellerin tabiat ve eser best-i tefekkür +üzerine* ve *teokrasi esasları üzerine*, *milliyet esasları +üzerine* ifadeleri, *isim tamlaması grubu/belirtili isim+edat* biçiminde; *bu zehirleyici kitaplar +üzerine* ifadesi *belirtme sıfatı+niteleme sıfatı+edat* biçiminde oluşmuştur. Aynı zamanda üzerine edatı, *belirtme sıfat+isim (Bu konular +üzerine bir daha tartışmayalım)*, *belirsiz isim (Hayvanlar +üzerine yeni kararlar alındı.)*, *zamir (O+nun üzerine tartışılar.)* ve *niteleme sıfatından (Etkileyici baharın tesiri +üzerine şiir kaleme aldı.)* sonra da gelebilir. Buradan yola çıkarak denilebilir ki “üzerine” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen bir durum ekiyle bağlantısı söz konusu değildir.

2. 1. 2. Dair

Halkın ağzında **kendisine dair** birçok efsaneler dolaşırdı. Babasının bir emektarı onu büyütmişti; haksız yere kafası kesilmiş bir beyin oğlu idi. (F/594).

Mutlaka **inzibata dair** bir emr-i şerif... (F/600).

Artık **dünyaya dair** hiçbir ümidi kalmamıştı. (T/677).

Zayıf ellerini kulaklarına götürdü; dünyaya, **masivaya dair** aklında ne varsa unutmak için bir daha kendini zorladı. (T/681).

2. 1. 3. Üzerine

Ve devam etti: “Vakıa siz, ‘Mademki bir mevzu içindir, **aynı mevzu üzerine** yazılan şeylerle arasında mutlaka münasebet bulunur’ diyeceksiniz, fakat öyle değil...” (SK/40).

Yani **İsagoci ve emsaligi biz âlim ellerin tabiat ve eser bestî-i tefekkür üzerine**“ mantık ve ahlâk” namıyla kurduğu mezar-i cehl ü akamet altında hava-yı nesimî-i hakikatten külliye arî bulunan bu muzlim ve medenî kabr-i muhit içinde medeniyet-i tabiiyenin, tabiat-ı merhumenin, doğru ve hür düşünenlerin, esaret-i vicdaniyeden mustarip olan biçare gânın, bilhassa zavallı kendimin gayr-i kabil-i teselli matemlerini tutayım... (TEBT/105).

Bütün meşguliyetimiz eğlence ve neşe idi. Bahar, şu arkamdaki bahar bizi sevinçten deli ederdi. Şimdi siz bunları görmüyorsunuz, siz **bu zehirleyici kitaplar üzerine** düşünüyor. (BK/109).

Teokrasi esasları üzerine halis bir bedevî hâkimiyeti teşkil etmek! Buranın gençleri uyuyor. (MM/641).

Ben artık bütün dünya, **milliyet esasları üzerine** yeni teşkilât yaparken bizim kanatsız kuş gibi bedevî zihniyetiyle milliyetsiz kalamayacağımızı dilim döndüğü kadar anlatmağa çalıştım. (MM/640).

2. 2. Beraberlik ve Vasıta İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 2: Beraberlik ve vasıta ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edatlar	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
İle⁶	+ile / +(y)lA	1. S1/S2+ile / +(y)lA 2. İ1/İ2+ile / +(y)lA 3. Zm+ile / +(y)lA	1. S1/S2+BrT/VsT+Y 2. İ1/İ2+BrT/VsT+Y 3. Zm+BrT/VsT+Y
Berber⁷	+ile beraber / +(y)lA beraber	1. S1/S2+ile beraber / +(y)lA beraber 2. İ1/İ2+ile beraber / +(y)lA beraber 3. Zm+ile beraber / +(y)lA beraber	1. S1/S2+BrT/VsT+Y 2. İ1/İ2+BrT/VsT+Y 3. Zm+BrT/VsT+Y
Yanı sıra⁸	+yanı sıra	1. S1/S2+yanı sıra 2. İ1/İ2+yanı sıra 3. Zm+yanı sıra	1. S1/S2+BrT/VsT+Y 2. İ1/İ2+BrT/VsT+Y 3. Zm+BrT/VsT+Y

⁶"İle, beraber, yanı sıra" edatları beraberlik ve vasıta ilişkisi kurarlar. Yapı bakımından "beraber" edatı, "ile" edatından sonra gelmekte; "yanı sıra" edatı ise isim ya da sıfat soylu söz veya söz öbeğinden sonra gelmektedir. Görev bakımından ise doğrudan ana cümlelerin veyahut yan cümlelerin yüklemine vasıta ya da beraberlik tümleci olarak bağlanmaktadır. "İle" edatı, *şiddet+ile*, *tesellisi+yle*, *harekât-ı gayr-ı tabiiye-i sakile +ile*, *yekdiğerleri+yle*, *nisyan ile*, *sanayi-i fikriye ve hayaliye +ile* ifadelerinde, *isim tamlaması grubu/belirtisiz isim+beraberlik-vasıta edatı* biçiminde; *bir tehâlük-i mihanikî +ile* ifadesinde, *belirtme sıfatı+isim+beraberlik-vasıta edatı* biçiminde; *yavaş bir ses+le*, *hararetli elleri+yle*, *münasebeti olmayan birçok zıtların gülünç ve acı hatıratı+yla*, *sûrat-ı sârî ile* ve *â'mâk-ı meçhulü yekdiğeri+yle* ifadelerinde, *niteleme sıfatı+isim+beraberlik-vasıta edatı* biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki "ile / (y)lA" edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

⁷"Beraber" edatı, *annem+le beraber*, *dostları+yla beraber* ifadelerinde, *belirtili isim+ beraberlik-vasıta edatı* biçiminde; *her şey+le beraber*, *bütün adliği+yle*, *ihtiyarlığı+yla*, *çirkinliği+yle beraber* ifadelerinde, *belirtme sıfatı+ beraberlik-vasıta edatı* biçiminde; *Bidar Bey+le beraber*, *Talâk +ile beraber* ifadelerinde, *belirtili isim+ beraberlik-vasıta edatı* biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki "beraber" edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

⁸"Yanı sıra" edatı, *altın tekerleklerin +yanı sıra* ifadesinde, *niteleme sıfatı+ beraberlik-vasıta edatı* biçiminde oluşturulmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki "yanı sıra" edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

Yapı bakımından beraberlik-vasıta ilişkisi bakımından kendinden önce gelen söz veya söz öbeklerine bağlanan “ile/+(y)LA, ile beraber /(y)LA beraber, yanı sıra” edatları söz ya da söz öbeklerine doğrudan gelmekte semantik bakımdan ya vasıta ya da birliktelik ilişkisiyle cümleye bağlanmaktadır. Kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle ilişkisi olmayan bu edatlar söz veya söz öbekleri üzerine doğrudan gelmektedir. Bu edatlardan sadece “beraber” edatı kendinden önce ile edatını almaktadır.

Görev bakımından ise, beraberlik-vasıta ilişkisi bakımından söz veya söz öbeklerine bağlanan “ile/+(y)LA, ile beraber /(y)LA beraber, yanı sıra” herhangi bir hâl ekiyle ilişkisi olmadığından dolayı doğrudan vasıta ya da beraberlik tümleci olarak yan cümlelerin veya ana cümlelerin yüklemine bağlanmaktadır.

2. 2. 1. İle

Daha sonra muallime benzeyen en büyükleri küçük dizini benim nazik belciğime dayanarak “haydi” kumandasını verdi, diğer ikisi kalçalarımla omuzlanma **şiddetle** bastılar. (CD-2/31).

Hiç gözyaşlarına ehemmiyet vermeyerek “Sus, sus küçük bey, şimdi geçer, ağlama...” **tesellisiyle** beni terk ediverdiler. (CD-2/31).

İştigâlât-ı fevkalâde-i bedeniye ve **harekât-ı gayr-ı tabiiye-i sakile ile** vücut zenginleştirildikçe bir inhitat-ı batî-i dimağî, bir donukluk, bir âdem-i intizam zuhur ediyor. (CD-2/34).

Yanlış olması muhtemel tecrübelerle, doğru olmaları muhtemel olanlara nispet ve **yekdiğerleriyle** mukayese olunur, hakikat tezahür eder! (CD-2/34).

Abdest bitince annemle beraber **yavaş bir sesle** namaz dualarını okuyarak kollarımı ve yüzümü kuruladık. (İN/37).

Ve **harareti elleriyle** benim küçük ellerimi kulaklarıma kaldırarak, “İşte böyle...” diyerek erkek iftitahını öğretti. (İN/37).

Bu nâ-tamam ve rabitasız bir romandır, bir uçurumdur ki **â’mâk-ı meçhulü yekdiğeriyle** asla **münasebeti olmayan birçok zıtların gülünç ve acı hatıratıyla** doludur. (İN/39).

Bir tehâlük-i mihanikî ile önümüzde duran manzumeyi kaptım, parçaladım. (SK/41).

Beni mustarip edebilecek bir şeyi zorla unutabilmek, ondan **nisyan ile** intikam alabilmek hassasına malikiyetle iftihar ederim. (SK/41).

Arkadaşım, **sanayi-i fikriye ve hayaliye ile** asla meşgul olmamış, müthiş bir idmancı idi. (SK/41).

Tarz-ı telaffuzundaki **sûrat-ı sârî ile** cevap verdim. (S/43).

2. 2. 2. Beraber

Abdest bitince **annemle beraber** yavaş bir sesle namaz dualarını okuyarak kollarımı ve yüzümü kuruladık. (İN/37).

Her şeyle beraber edebiyat da tabîî terakki edecek, yani eskilikten ayrılacak, bunu eskiliğe mahkûm etmek kanun-ı tabîî-i terakkiye mâni olmak gibi boş bir şey. (S/42).

Ben ona o kadar hürmet ederken; **bütün adiliğiyle, ihtiyarlığıyla, çirkinliğiyle beraber** en lâtif, en müstesna, en şayan-ı perestîş genç kızlara bile gösterilemeyecek nezaketler ibraz ederken onda hiç olmazsa güzel, sanatkâr bir ruh olduğuna hâlâ aldanmak istemeyen bir kanaat, bir ihtiyac-ı ruhi ile inanarak; o hafif, sarı, ince çizgilerle buruşmağa başlayan yorgun simasında yine bir hatıra-i manidar-ı şebab bulmağa çalışırken o ne kadar çirkin düşünceler arkasında koşuyor. (ÇBH/52).

Zevcim **dostlarıyla beraber** çıkmıştı. (ÇBH/53).

Bidar Bey'le beraber sabahleyin erkenden çıktıklarını söyledi. (TEBT/94).

Talâk ile beraber bütün mukadderat-ı müşterekemiz ve zaif-i mütekeblemiz iflâs etti. (TEBT/95).

2. 2. 3. Yanı sıra

Sakin ve ıslak vezirler, büyük kavuklarındaki parlak tuğları sallayarak, gözleri yerlerde, **altın tekerleklerin yanı sıra** yürüyorlardı. (Fe/326).

2. 3. Benzerlik ve Denklik İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 3: Benzerlik ve denklik ilişkisi bildiren edatın yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edat	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Gibi ⁹	+gibi	1. S1/S2+gibi	1. S1/S2+BnzT+Y
	-Ar+gibi	2. İ1/İ2+gibi	2. İ1/İ2+ BnzT+Y
	-mİş+gibi	3. Zm+gibi	3. Zm+ BnzT+Y
	-yor+gibi	4. F1-/ F2- -Ar+gibi	4. F1-/ F2- -Ar+ BnzT+Y
		5. F1-/ F2- -mİş+gibi	5. F1-/ F2- -mİş+ BnzT+Y
		6. F1-/ F2- -yor+gibi	6. F1-/ F2- -yor+ BnzT+Y

⁹"Gibi" edatı, bir enin-i sükûn **gibi**, her vakitki **gibi**, bir hayal **gibi**, ifadelerinde, belirtme sıfatı+benzerlik-denklik edatı biçiminde; beni fevkalâde teshir eden küçük cambaz çocuğu **gibi**, mâî bir şeffaflık-i sürh **gibi**, on beş saniye evvel görülmüş ruhanî bir rüya-yı kıymetli **gibi**, vakitsiz doğan çocuklar **gibi** ifadelerinde, niteleme sıfatı++benzerlik-denklik edatı biçiminde; incimat **etmiş gibi**, daha bu gece **görülmüş gibi**, manyetizma olmuş gibi, ihtizaz eder **gibi**, bir top patlamış **gibi**, bir küf kokusu duyar **gibi** ifadelerinde partisip grubu+benzerlik-denklik edatı biçiminde; esmer ve duman **gibi**, "sebat ve ciddiyet" **gibi** ifadelerinde belirsiz isim+ benzerlik-denklik edatı biçiminde; bir pertavsızla bakılıyor **gibi** ifadesinde mastar grubu+ benzerlik-denklik edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki "gibi" edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

“Gibi” edatı benzerlik ve denklik ilişkisi bakımından Türkçede yaygın kullanılan sözlerden biridir. Yapı bakımından kendinden önce gelen isim ya da sıfat niteliğindeki sözcüklere doğrudan gelebildiği gibi fiile gelen “-Ar, mış, -yor” vb. nitelikteki fiil çekim eklerinden sonra da gelebilmektedir. Görev bakımından ise kendinden sonra gelen isimle bağlantı kurarak farklı nitelikte bir tümleş olarak yükleme bağlandığı gibi doğrudan da benzerlik ya da benzetme tümleci olarak da yükleme bağlanabilmektedir.

2.3.1. Gibi

Gâh ü bî-gâh riyâh-ı mesânın daha uzaklardan getirdiği bir ses, bir nağme-i hırâş ile başlayarak kesiliyor yine başlıyor ve cevri-i garibin gâze-i samtından inleyerek **bir enin-i sükûn gibi** akşamın afak-ı dûrâdûru içinde titreyip sönüyor, nihayet kendine bir melâz-ı sükûnet buluyordu. (BRDİ/27).

O akşam memuru bulunduğu bankadan **her vakitki gibi**, yine yorgun ve ter içinde geldiği zaman muttat olan buse-i muhabbetimi takdim etmeden “Bir gül!” diye haykırırverdim.(H/28).

Şehzadebaşı’nda, **beni fevkalâde teshir eden küçük cambaz çocuğu gibi** elleriyle yerde yürürlerdi.(CD-2/31).

Zavallı ben korku ve hayretimden mebhut, **incimat etmiş gibi**, onların ellerinde, beş on dakika kıvrıldım, düzeltildim. (CD-2/31).

Bu dakika-ı ezeliyette bütün o intihâ-yı leyâl-i sincabî zulmetler **maî bir şeffafiyet-i sürh gibi** takattur ederken, minarenin şerefesinde genç müezzinin zıll-ı zaifi hareket etti. (İN/36).

O dua ediyor ve dudakları hareket ettikçe başörtüsü de **ihtizaz eder gibi** oluyordu. (İN/37).

Artık **esmer ve duman gibi** bir aydınlıkla tenevvür eden sofadan hızla geçtim. (İN/38).

Yeşil başörtüsü başında, bu zulmet-i münevvere içinde, **bir hayal gibi** hareket ederek Kur’an’ını aldı. (İN/38).

Şimdi **daha bu gece görülmüş gibi, on beş saniye evvel görülmüş ruhanî bir rüya-yı kıymettar gibi** saadetleri unutulamayan ve zaten velveleli ve hüsrân-hîz bir rüya olan bu ömr-i fâni içinde yalnız kâbus olmayan sabâvet ve hatıratı... (İN/38).

Fotoğrafçılıktan tutunuz da ressamlığa, oymacılığa, heykeltıraşlığa kadar ve loşpitten tutunuz da ata, sandala, jimnastiğe hatta pehlivanlığa kadar hepsini yapmış ve bu tenevvü-i meşagilden mütevellit teşevvüş-i efkâr ondan “**sebat ve ciddiyet” gibi** şeylerin hepsini nezederek yerine anlaşılmaz bir hercaılık, sebepsiz bir bî-kararlık bırakmıştır. (SK/39).

Kulağının dibinde **bir top patlamış gibi** şaşırmuş ve gözlerini açmıştı. (SK/40).

Bir hâyîdelik ki, ben ondan **bir küf kokusu duyar gibi** oluyorum. (SK/40).

Başladıklarımı da atmağa kıyamam, işte **vakitsiz doğan çocuklar gibi** yarım yaşamağa mahkûmdurlar. (S/44).

Manyetizma olmuş gibi levhanın başından ayrılamıyordum; bu herc ü merc-i sanatkârane... (S/44).

Elime aldım, gayet sanatkârane yapılmış bir saat olduğunu anladım, rakamlar **bir pertavsızla bakılıyor gibi** gayet büyük görünüyor ve kalın billurun altından işlediği pek az duyuluyordu. (S/45).

2. 4. Hariç Tutma İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 4: Hariç tutma ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edat	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Başka ¹⁰	+DAn+başka	1. S1/S2+DAn+başka 2. İ1/İ2+DAn+başka 3. Zm+DAn+başka 4. F1-/ F2- - mAk+DAn+başka	1. S1/S2+hrçth+Y 2. İ1/İ2+hrçth+Y 3. Zm+hrçth+Y 4. F1-/ F2- -mAk+hrçtT+Y

“Başka” edatı, genellikle hariç tutma işleviyle karşımıza çıkmaktadır. Yapı bakımından genellikle +DAn ablatif hal ekinden sonra gelmektedir. Görev bakımından ise genellikle kendinden sonra gelen söz ya da söz öbeklerine bağlanarak farklı fonksiyondaki tümleçlerle yüklem bağlanmaktadır. Aynı zamanda doğrudan yükleme bağlanan örneklerine de rastlamak mümkündür. Bu durumda hariç tutma tümleci fonksiyonundadır.

¹⁰“Başka” edatı, *silahların, kılıçların şakırtısından başka, kılıçtan, demirden, çelikten, ateşten başka* ifadelerinde *isim tamlaması grubu/belirtisiz isim*+DAn/+hariç tutma edatı biçiminde; *öyle korkunç bir kündeğe gelmişlerdi ki... artık “pes” demekten başka*, Ankara’ya Yahya Paşa kumandasında bir ordu göndermekten *başka* ifadelerinde *mastar grubu*+DAn/+hariç tutma edatı biçiminde; *şahsî bir kazançtan başka, resmî evrak ücretinden başka, dar kapısından başka* ifadelerinde *niteleme sıfatı*+DAn/+isim+hariç tutma edatı biçiminde; *benimle senden başka* ifadesinde *zamir*+DAn/+hariç tutma edatı biçiminde; *yüz elli liradan başka* ifadesinde, *belirtme sıfatı* +DAn/+hariç tutma edatı biçiminde oluşmuştur. Görüldüğü üzere, semantik bakımdan genellikle hariç tutma anlamı katan “başka” edatı gelmiş olduğu isim soylu sözcüklere /+DAn/çıkma hâliyle birlikte bağlanmaktadır. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “başka” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

2. 4. 1. Başka

Silahların, kılıçların şakırtısından başka hiçbir seda işitilmiyordu. (V/355).

Öyle korkunç bir künde gelmişlerdi ki... artık "pes" demekten başka çare yoktu! (V/356).

Cenk istemeyen padişah **Ankara'ya Yahya Paşa kumandasında bir ordu göndermekten başka** bir şey yapmadı. (PİK/377).

Devlete karşı ücretle yapılacak bir fedakârlık, ne olursa olsun, hakikatte **şahsi bir kazançtan başka** bir şey değildir. (PİK/378).

Benimle senden başka onu gören oldu mu?" (BVŞ/478)

Size yemin ederim **ki resmî evrak ücretinden başka** on param asrafım olmadı. (FŞK/438).

Dar kapısından başka aydınlık girecek hiçbir yeri olmayan dükkânında, tek başına gece gündüz kıvılcımlar saçarak çalışan Koca Ali tıpkı kafese konmuş terbiyeli bir Arslanı andırıyordu. (D/447).

Kılıçtan, demirden, çelikten, ateşten başka lâf bilmez (D/448).

Birde baktım ki seyahat param **yüz elli liradan başka** seksen lira da çekin beş yüzünden eksilmiş... (M/463).

2. 5. Karşıtlık ve Zıtlık İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 5: Karşıtlık ve zıtlık ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edatlar	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Mukabil¹¹	+(y)A+mukabil	1. S1/S2+(y)A+mukabil 2. İ1/İ2+(y)A+mukabil 3. Zm+(y)A+mukabil	1. S1/S2+krşh+Y 2. İ1/İ2+krşh+Y 3. Zm+krşh+Y
Rağmen¹²	+(y)A+rağmen	1. S1/S2+(y)A+rağmen 2. İ1/İ2+(y)A+rağmen 3. Zm+(y)A+rağmen	1. S1/S2+krşh+Y 2. İ1/İ2+krşh+Y 3. Zm+krşh+Y

¹¹"Mukabil" edatı, *onların cehennem azabıyla, cennet hırsıyla daima rahatsız olan ruhlarına mukabil* ifadesinde, *iyelik grubu/belirtili isim+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde; *"beynelü meniye"* manasına kullandığı *Osmanlılığa mukabil* ifadesinde, *belirtme sıfatı+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde; *buna mukabil* ifadesinde, *zamir+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, "mukabil" edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

¹²"Rağmen" edatı, *o kadar hassasiyetine, teessür kabiliyetine rağmen* ifadesinde *belirtme sıfatı* +/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde; *gayr-i ihtiyarî yalnız* "doksan bin frank" bahşiş veren bu milyonerin acaba bütün Monaco zenginlerine rağmen ifadesinde *partisip grubu+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde; *arzusuna rağmen* ifadesinde, *belirtili isim+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, "rağmen" edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Tablo 5 (Devamı)

Karşı ¹³	+(y)A+karşı	1. S1/S2+(y)A+karşı 2. İ1/İ2+(y)A+karşı 3. Zm+(y)A+karşı	1. S1/S2+krşh+Y 2. İ1/İ2+krşh+Y 3. Zm+krşh+Y
---------------------	-------------	--	--

“Mukabil, rağmen, karşı” edatları karşıtlık ve zıtlık bildirmektedirler. Yapı bakımından +(y)A datif hali ekinden sonra gelmektedirler. Görev bakımından ise, kendinden sonra gelen söz ve söz öbeklerine bağlanarak farklı nitelikte tümleçler oluşturabildikleri gibi; doğrudan yükleme karşıtlık ya da zıtlık tümleci olarak da bağlanabilirler.

2. 5. 1. Mukabil

Bunlar, şiarı meşhur “bilâ tefrik-icin sümezhep” olan Tanzimat’ın “beynel mileliyet”, hatta “beynelü memiyet” manasına kullandığı Osmanlılığa mukabil bir Türklük emeli takip ediyorlar. (BD/274).

Onların cehennem azabıyla, cennet hırsıyla daima rahatsız olan ruhlarına mukabil vücutları ne kadar mesut, ne kadar rahattı... (BŞ/368).

Mahallelerde birçok evler aç! **Buna mukabil** haydutlar hâlâ kâşânelerde yaşıyorlar. (MM/641).

2. 5. 2. Rağmen

O kadar hassasiyetine, teessür kabiliyetine rağmen, her gün şişmanlıyor, hiç zayıflamıyordu. (YBH/363).

Gayr-i ihtiyarî yalnız“ doksan bin frank” bahşiş veren bu milyonerin acaba bütün Monaco zenginlerine rağmen bütün bir kumpanyayı yalnız kendisine hasretmek için ne kadar para verdiğini tahmine çalışıyor. (M/463).

Arzusuna rağmen hayalinde onun yüzünden çektiği ıstıraplar maziden daha şedit bir vuzuhla uyanıyordu. (FŞO/470).

2. 5. 3. Karşı

Fakat zevcimde o kadar derin bir mesrûriyet hissediyordum ki bunu mutlaka **bana karşı** bil-i ltizâm yapıyor sanıyor ve daha ziyade darılıyordum. (H/28).

Oradaki sarıklı ihtiyarlar Mithat Paşa’nın Kanun-ı Esasî’si ile eğlenmişler, **atılan toplara karşı** müsterihane çubuklarını çekerek gülmüşler... (İH/125).

¹³“Karşı” edatı, *bana karşı* ifadesinde, *zamir+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde; *atılan toplara karşı* ifadesinde, *partisip grubu+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde; *Efser’e karşı*, *Avusturya’ya karşı* ifadelerinde, *belirtili isim +/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde; *bu mağlûpların galiplerine karşı* ifadesinde *belirtme sıfatı+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı* biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “karşı” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

İtalyanları yarım asır evvel **Avusturya’ya karşı** isyan ettiren, kurdukları müstakil hükümetleri birden bire büyüterek ve meşum tarihlerinden ilham alarak Trablus’a atılmalarına sebep olan “milliyet” hissi değil miydi? (Ş/232).

Efser’e karşı perverde ettiği ihtiram katiyen buna mâni imiş... (TEBT/94).

Bir memleket alındığı vakit ecnebi bir unsurun kalmasına müsaade etmek de, **bu mağlûpların galiplerine karşı** besleyecekleri pek tabii olan kin, garazla silahlanarak üremelerini, bir gün vatanın en zayıf zamanında kalkıp intikam almalarını istemek demekten başka bir şey değildir. (BL/280).

2. 6. Sebep, Maksat, Gaye ve Hedef İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 6: Sebep, maksat, gaye ve hedef ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edatlar	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
İçin ¹⁴	İçin -mAk+için	1. S1/S2+(y)A+için 2. İ1/İ2+(y)A+için 3. Zm+(y)A+için 4. F1-/F2- -mAk+için	1. S1/S2+ heh+Y 2. İ1/İ2+ heh+Y 3. Zm+ heh+Y 4. F1-/F2- mAk+heT+Y
Diye ¹⁵	Diye	C+diye	C+heT+Y

¹⁴“İçin” edatı, bir iş için, bu küçük şaire için, vücud-ı umumî için, bütün gözler için ifadelerinde, belirtme sıfatı+isim+sebep-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; koparmamak için, işitmemek için, acısını unutmak için, düşmemek için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için ifadelerinde, mastar grubu+sebep-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; onların celb-i hevesleri için, beyan-ı hakikat için, onun ismi için, sebat için, adalât için, pervanelerin ölümü için ifadelerinde, isim tamlaması grubu/belirtisiz isim+sebep-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; sevilmeyen bir kadının öksürükleri için ifadesinde partisip grubu+sebep-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; kendin için, senin için, onun için, benim için ifadelerinde, zamir+ilgi+sebep-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki “için” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

¹⁵“Diye” edatı, “yok yavrucuğum, saat on iki, sonra vakit geçer” diye, öyle yorulursun” diye, içeri görünmesin diye ifadelerinde cümle+ sebep-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde oluşturulmuştur. “Diye” edatı, diğer edatlardan farklı ve yapısal olarak kendinden önce mevcut olan yan cümlelerin yükleminden sonra gelmektedir. Bundan dolayı cümlesel oluşumun bir yapı taşı olduğu için cümlede aktif konumdadır ve genellikle sebep tümleci olarak yan cümleyi ana cümleye bağlamaktadır.

Tablo 6 (Devamı)

Dolayı ¹⁶	+DAn+dolayı	1. S1/S2+DAn+dolayı	1. S1/S2+heh+Y
		2. İ1/İ2+DAn+dolayı	2. İ1/İ2+heh+Y
		3. Zm+DAn+dolayı	3. Zm+heh+Y
		4. F1-/F2-	4. F1-/F2-
		-kpz+şhs+DAn+dolayı	-kpz+şhs+HeT+Y

“İçin, diye, dolayı” edatları sebep, gaye ve hedef bildirmektedirler. Yapı bakımından için edatı söz ve söz öbeklerine doğrudan gelebildiği gibi; çekimlik bağlı biçim birimi olan -mAk’ten de sonra gelebilmektedir ve bu kullanım Türkçede oldukça yaygındır, genellikle hedef bildirmektedir. “Diye” edatı, di-fiiline -(y)A zarf-fiil ekinin gelip anlamını yitirmesi sonucu ek kalıplaşmasına uğramış edatlardan biridir ve için edatının yerine kullanılabilir. Genellikle kendinden önce gelen cümle mahiyetindeki yapıya bağlanmaktadır. “dolayı” edatı, genellikle +DAn çıkma hâli ekinden sonra bağlanmaktadır. Görev bakımından ise, bu üç edat genellikle doğrudan yükleme sebep ya da hedef tümleci olarak bağlanmaktadır.

2. 6. 1. İçin

Bir aralık hemşirem, galiba **bir iş için** sofaya çıktı. (BM/26).

Onu **koparmamak için** bu çocuğu bin türlü masum mazeretle iskâta çalışıyor “İşte, bak, cicim... sana şu lâleyi, seversen şu gülü koparayım olmaz mı?” diyordum. (PM/30).

Ben de eve geldim ve belimin acısını, takdir **işitmemek için**, yavru bir kedi tahammülüyle sakladım. (CD-2/31).

O vakit anladım ki deminden benim hissiz dudaklarıma kalkan el, beyaz ve pâk tavşanının, sevimli oyuncağının sert ayağıyla acıyan şu küçük elceğiz **acısını unutmak için** sıcak bir busenin hararet-i devasını bekliyordu. (BM/26).

Yalnız fahrî olan cimnastik muallimi çocuklara tabur olmasını, ikişer ikişer yürümesini öğretirken **onların celb-i hevesleri için** yeni ve parlak halkalarda birkaç kere sallanırdı. (CD-2/32).

¹⁶“Dolayı” edatı, muhabbetimin şiddetini anladığınızdan **dolayı** isim tamlaması/belirsiz isim+/DAn/+sebeb-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; işgal esnasında gösterilen intizam ve adaletten **dolayı** ifadesi, partisip grubu+/DAn/+sebeb-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; **bundan dolayı** ifadesi, zamir+/DAn/+sebeb-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “dolayı” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Düşmemek için kollarınızın kuvvetlenmesi lâzımdır, **onun için** de çok idman yapacaksınız... (CD-2/32).

Tasdik ettim ki idmanla ahen-i kalp bozuluyor, çünkü kalp tabiî **adalât için** çalışır. (CD-2/34).

Tembelleşiyor, **vücut-ı umumî için** vaazifelerini unutuyor, sefil kalıyor. (CD-2/34).

Bu malikiyetle beraber **beyan-ı hakikat için** husule gelen fenalıkları saklamayacağım. (CD-2/34).

En sonra **kendin için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için** dua et!” demişti. (İN/37).

Orada sanayi-i nefiseye ait matemler, **pervanelerin ölümü için** mersiyeler, kırmızı balıkların mana-yı enzarı, **sevilmeyen bir kadının öksürükleri için** şiirler, gecelerin kahkahalarını, gölgelerin musafahalarını hâki neşideler vardır.(SK/39).

Bu küçük şaire için fikrimden bir gün ansızın bir şey geçti. (SK/40).

Mukaddimesiyle mebzûlen dökülen yeminlere meydan vermeden “Lâkin, Belkıs” dedim, “anlamıyor musun, bu **senin için.**” (SK/40).

“Hayır, azizim, **bütün gözler için** yazılan şeylerdeki bir şey, bir hâyîdelik bunda da his olunuyor. (SK/40).

Ben, **onun ismi için** mitolojik bir istiare icat edeceğim diye günlerle, haftalarla eski kitapları, Taberîleri, falanları... (SK/41).

Bu sebat dediğin şeyi **benim için** temenni etme... (S/45).

Şimdi **sebat için** felsefemi izah edeyim. (S/45).

2. 6. 2. Diye

Her vakit öptüğü yerden, sol kaşımın ucundan tekrar öperek “**Yok yavrucuğum, saat on iki, sonra vakit geçer**” diye koltuklarımdan tutarak kaldırdı. (İN/40).

Anneciğim “**Öyle yorulursun**” diye küçük bir iskemleyi altıma koydu, ona oturdum. (İN/40).

Mağda koştu, **içeri görünmesin diye** lâmbayı söndürdü. (Bo/130).

2. 6. 3. Dolayı

Ve **muhabbetimin şiddetini anladığınızdan dolayı** size teşekkür ederim. (BK/109).

Hatta konsoloslardan bazıları mutasarrıf Rayef’e, **işgal esnasında gösterilen intizam ve adaletten dolayı** teşekkür bile etmişlerdi. (BL/280).

Onun halktan olan ruhu bana halk sevgisini, halk aşkını nefh etti. **Bundan dolayıdır** ki kafiyelerim halkın tabirleri, musikim halkın dilindeki ahenktir!” diyordu. (FŞO/471).

2. 7. Miktar ve Derece İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 7: Miktar ve derece ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edatlar	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Kadar ¹⁷	+(y)A+kadar	1. S1/S2+(y)A+kadar 2. İ1/İ2+(y)A+kadar 3. Zm+(y)A+kadar	1. S1/S2+mkh+Y 2. İ1/İ2+mkh+Y 3. Zm+mkh+Y
Derece ¹⁸	+derece	1. S1/S2+derece 2. İ1/İ2+derece 3. Zm+derece 4. F1- /F2- -AcAk+ derece	1. S1/S2+MkT+Y 2. İ1/İ2+MkT+Y 3. Zm+MkT+Y 4. F1- /F2- -AcAk+ MkT+Y

“Kadar, derece” edatları genellikle miktar bildirmektedirler. Yapı bakımından “kadar” edatı +(y)A yönelme hâlinde sonra gelirken; “derece” edatı doğrudan isim, zamir ya da sıfat niteliğindeki sözcüklerden sonra gelmektedir. İşlev bakımından he iki edatta doğrudan miktar ya da derece tümleci oluşturarak yükleme bağlanmaktadır.

2. 7. 1. Kadar

Fotoğrafçılıktan tutunuz da **ressamlığa, oymacılığa, heykeltıraşlığa kadar** ve loşpitten tutunuz da ata, sandala, jimnastiğe hatta pehlivanlığa kadar hepsini yapmış ve bu tenevvü-i meşagilden mütevellit teşevvüş-i efkâr ondan “sebat ve ciddiyet” gibi şeylerin hepsini nezederek yerine anlaşılmaz bir hercaîlik, sebepsiz bir bî-kararlık bırakmıştır. (SK/39).

Karanlık, siyah, uyuyan şu evden çıktığına **o kadar** memnun, o kadar şad uzaklaştı. (T/23).

Sonra **kamerin, bu enîs-i şiiir-âlûd-ı leyâlin, mirvaha-i iltimâi a'mâk-ı târ-ı ebhâra kadar** süzülüp gidiyor. (BRDİ/28).

¹⁷“Kadar” edatı, **ressamlığa, oymacılığa, heykeltıraşlığa kadar, kamerin, buenîs-i şiiir-âlûd-ı leyâlin, mirvaha-i iltimâi a'mâk-ı târ-ı ebhâra kadar**, yarına **kadar** ifadelerinde, isim tamlaması/belirsiz isim+/A/+miktar-derece edatı biçiminde; **o kadar**, bir hafta **kadar** ifadeleri belirtme sıfatı+/A/+miktar-derece edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “kadar” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

¹⁸“Derece” edatı, son **derece** ifadesinde belirtme sıfatı+miktar-derece edatı biçiminde; ispata **kalkacak derece**, bir arpa kadar **denecek derece**, bu kadar tanınmayacak **derece** ifadelerinde partisip grubu+ miktar-derece edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki “derece” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

Ben **o kadar** ısrar ediyordum ki o akşam hemen darlıvermişim ve gül gelinceye kadar söz söylemeden ısrar ediyordum. (H/28).

Belki **yarına kadar** solmadan gelir...” (H/28).

Tabii bir keyifsizlik ve bir meşgale **bir hafta kadar** asabiyetimi teskin etmek üzere iken gözümü ilk dakika-i ıstıraptan sonra açtığım vakit kalbimdeki ilk darbenin bir gül ihtiyacından ibaret olduğunu hissettim. (H/28).

Avcılıkların envanı, kuşbazlıktan başlayarak –domuz, geyik avlarına kadar eğlencelerin hepsini; en sefillerinden tutunuz da tiyatro, rakı âlemlerine kadar merakların umumunu; fotoğrafçılıktan tutunuz da **ressamlığa, oymacılığa, heykeltıraşlığa kadar**, ve lozpitten tutunuz da ata, sandala, jimnastiğe hatta pehlivanlığa kadar hepsini yapmış ve bu tenevvü-i meşagilden mütevellit teşevvüş-i efkâr ondan “sebat ve ciddiyet” gibi şeylerin hepsini nezederek yerine anlaşılmaz bir hercaılık, sebepsiz bir bî-kararlık bırakmıştır. (SK/40).

2. 7. 2. Derece

Yarım yamalak öğrendiğiniz fünûn-ı garbiyenin esaslarını musırran kendinize atf ve onların da semaviyattan muktebes olduğunu iddia ile efkâr ve itikadat-ı bâtil anızı bizim fünûnumuz ile bize **ispata kalkacak derece** garabet ve sersemlik gösterirsiniz. (BK/110).

Başı küçük ve uzun, alnıdar, ağzı **son derece** büyük olan doktorun korkunç çirkinliğini yanaklarının kırmızılığı, yuvarlak gözlerinin parlaklığı bir az tahfif ediyordu. (Ap/86).

Kadının ağzı hemen **bir arpa kadar denecek derecede** küçük idi. (KH/183).

Şehzadelikliğini ata binmekten, cirit oynamaktan, silah kullanmaktan ziyade kitapla geçiren Beyazıd-ı Veli’nin tabiatı **son derece** halimdi. (PİK/377).

Dünya birkaç hafta içinde, işte **bu kadar tanınmayacak derece** değişmişti. (DZ/454).

Uykusuzluk, üzüntü vücudumu **son derece** zayıflatmıştı. (BT/670).

2. 8. Uygunluk, Denklik ve Nispet İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 8: Uygunluk, denklik ve nispet ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edat	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Göre ¹⁹	+(y)A+göre	1. S1/S2+/(y)A/+göre 2. İ1/İ2+/(y)A/+göre 3. Zm+/(y)A/+göre	1. S1/S2+nsph+Y 2. İ1/İ2+nsph+Y 3. Zm+nsph+Y

“Göre” edatı, uygunluk, denklik ve nispet ilişkisi bildirmektedir. Yapı bakımından genellikle +(y)A yönelme hâli ekinden sonra gelmektedir. Görev bakımından ise ya kendinden sonra gelen isime bağlanarak farklı fonksiyonda tümleç oluşturmaktadır ya da doğrudan yükleme nispet tümleci olarak bağlanmaktadır.

2. 8. 1. Göre

Şimdi sebat için felsefemi izah edeyim, belki bunu yanlış bulacaksın, fakat mazursun, çünkü bütün muhakemelerimiz **bizim nokta-ı nazarlarımıza göre** tebeddül eder. (S/43).

Dinlerin, ananelerin, âdetlerin, ırk nazariyesinin hep efsane olduğunu; **milliyetlerin itminan, terbiye ve menfaate göre** değiştiğini; hangi milletin terbiyesi görülürse, o milletin ruhuna malik olunacağını ve nihayet medenîlik isteyen bir adamın mutlaka Avrupalılaşması lâzım geleceğini iddia edecekti. (P/155).

“Senin bu kırık kalkanlı ihtiyar sipahin **bugünkü hayata göre** mümtaz bir kahraman mı?” (KY/341).

Yılın her mevsimine göre ayrı bir ticaretleri vardı. (Ç/385).

Karımın fikrince masraf **varidata göre** değil, ihtiyaca göre yapılırdı. (FŞK/471).

Lâkin işte yalnız kumarın geceleri, havanın geceleri gibi, **muntazam bir takvime göre** bir bir arkasına, sıra ile gelmezdi. (DZ/455).

¹⁹“Göre” edatı, bizim nokta-ı nazarlarımıza **göre**, milliyetlerin itminan, terbiye ve menfaate **göre**, varidata **göre** ifadelerinde, isim tamlaması/belirtisiz isim+/A/+uygunluk-denklik-nispet edatı biçiminde; bugünkü hayata **göre**, yılın her mevsimine **göre** ifadelerinde, belirtme sıfatı+/A/+uygunluk-denklik-nispet edatı biçiminde; muntazam bir takvime göre, eski ölçüsüne göre ifadelerinde, niteleme sıfatı+/A/+uygunluk-denklik-nispet edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “göre” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Şimdi paşa **eski ölçüsüne göre** yapılan elbiselerinin içinde yabancı bir iskelet gibi kalmıştı. (YBSB/756).

2. 9. Yönelme İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 9: Yönelme ilişkisi bildiren edatın yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edat	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Doğru 20	+/(y)A+doğru	1. S1/S2+/(y)A/+doğru 2. İ1/İ2+/(y)A/+doğru 3. Zm+/(y)A/+doğru	1. S1/S2+yöh+Y 2. İ1/İ2+yöh+Y 3. Zm+yöh+Y

“Doğru” edatı, yönelme ilişkisi bildirmektedir. Yapı bakımından genellikle +(y)A datif hâli ekinden sonra gelmektedir. Görev bakımından ise genellikle yönelme tümleci olarak ya yan cümlelerin ya da ana cümlelerin yüklemine bağlanmaktadır.

2. 9. 1. Doğru

Kaburgalarına doğru hafif, tedricen ziyade leşen bir sızı onu ölüm düşüncelerine sevk etmek istiyor, sırtında, ensesine yakın bir ağırı ona refakat ediyordu. (T/24).

Evlerin arasında fakir ve naçiz, fakat bir azamet-i maneviye ile **semaya doğru** yükselen eski camiinin küçük ve ihtiyar minaresi daha boştu. (İN/41).

Yüzünü tamamıyla **duvara doğru** çevirdim. (ÇBH/53).

Hatıratımı yoklamak için **geriye, çocukluğuma doğru** hayalen dönerek şimdi muzlim ve ehemmiyetsiz bir mazi olan yirmi altı seneyi bir anda yaşadım. (E/67).

İşte **tabiata doğru** atılmış bir adım! (Pİ/116).

Pencereye doğru yürüdü. (Bo/131).

Arkadaşımın yanında topallayarak **iskeleye doğru** yürümeğe başladım. (AD/148).

Yalnız telgraf direkleri bu iklimlerden vaktiyle yanılıp da bir kerecik geçmiş zannolunan medeniyet heyulasının belirsiz izlerinde dikilmiş büyük ve öksüz taaccüp işaretleri gibi yükseliyor, **onun kaçtığı ormanlı ufuklara doğru** bir biri arkasına sıralanıp gidiyordu. (HB/162).

20“Doğru” edatı, kaburgalarına **doğru**, semaya **doğru**, duvara **doğru**, tabiata **doğru**, pencereye **doğru**, iskeleye **doğru**, onun kaçtığı ormanlı ufuklara **doğru**, medeniyetin ferdiyete **doğru** ifadelerinde, isim tamlaması/belirtili/belirtisiz isim+/A/+yönelme edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “doğru” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Memeden kesilir kesilmez düşünmeye ve yazmaya başladığı gayr-i matbuatlı yüz bin sahifelik eserinde **medeniyetin ferdiyete doğru** yürümek olduğunu ispat etmişti. Milliyetler ölmeğe mahkûmdu. (Ş/233).

2. 10. Zaman İlişkisi Bakımından Edatlar

Tablo 10: Zaman ilişkisi bildiren edatların yapı ve görev bakımından gösterimleri.

Edatlar	Formel	Sözcük Grupları	Tümleçler
Evvel ²¹	+DAn+evvel +evvel	1. S1/S2+DAn+evvel/ +evvel 2. İ1/İ2+DAn+evvel/ +evvel 3. Zm+DAn+evvel/ +evvel	1. S1/S2+zbh/ZT+Y 2. İ1/İ2+zbh/ZT+Y 3. Zm+zbh/ZT+Y
Önce ²²	+DAn+önce +önce	1. S1/S2+DAn+önce / +önce 2. İ1/İ2+DAn+önce / +önce 3. Zm+DAn+önce / +önce	1. S1/S2+zbh/ZT+Y 2. İ1/İ2+zbh/ZT+Y 3. Zm+zbh/ZT+Y
Sonra ²³	+DAn+sonra +sonra	1. S1/S2+DAn+sonra / +sonra 2. İ1/İ2+DAn+sonra / +sonra 3. Zm+DAn+sonra / +sonra	1. S1/S2+zbh/ZT+Y 2. İ1/İ2+zbh/ZT+Y 3. Zm+zbh/ZT+Y

²¹“Evvel” edatı, **benden evvel** ifadesinde, zamir+/DAn/+zaman edatı biçiminde; **asırlarca evvel**, **yatmazdan evvel** ifadelerinde, belirsiz isim+/DAn/+zaman edatı biçiminde; **on beş sene evvel**, **on beş saniye evvel**, **yarım asır evvel**, **altı yüz sene evvel**, **birkaç sene evvel**, **bir dakika evvel** ifadelerinde, belirtme sıfatı+ zaman edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “evvel” edatı, sözcük grubunda hem aktif hem de pasif konumda; cümlede ise, aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle hem münasebeti söz konusu hem de değildir.

²²“Önce” edatı, **kırk yıl önce** ifadesinde, belirtme sıfatı+zaman edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “önce” edatı, sözcük grubunda hem aktif hem de pasif konumda; cümlede ise, aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle hem münasebeti söz konusu hem de değildir.

²³“Sonra” edatı, **çayını bitirdikten sonra**, **oradan çıktuktan sonra**, **dört sene evvel yazılmış bir bunu bulduktan sonra**, **mektep hayatından uzaklaştıktan bir müddet sonra**, **bitirdikten sonra**, **“Âlâm-ı Nûşîn”i gördükten sonra** ifadelerinde, partisip grubu+/DAn/+zaman edatı biçiminde; **ilk dakika-i ıstraptan sonra**, **bu hatıradan sonra** ifadelerinde belirtme sıfatı+/DAn/+zaman edatı biçiminde; **benden sonra** ifadesinde, zamir+ /DAn/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “sonra” edatı, sözcük grubunda hem aktif hem de pasif konumda; cümlede ise, aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle hem münasebeti söz konusu hem de değildir.

Tablo 10 (Devamı)

Beri ²⁴	+DAn+beri	1. S1/S2+DAn+beri 2. İ1/İ2+DAn+beri 3. Zm+DAn+beri	1. S1/S2+zbh+Y 2. İ1/İ2+zbh+Y 3. Zm+zbh+Y
İtibaren ²⁵	+DAn+itibaren	1. S1/S2+DAn+itibaren 2. İ1/İ2+DAn+itibaren 3. Zm+DAn+itibaren	1. S1/S2+zbh+Y 2. İ1/İ2+zbh+Y 3. Zm+zbh+Y
Başlayarak ²⁶	+DAn+başlayarak	1. S1/S2+DAn+başlayarak 2. İ1/İ2+DAn+başlayarak 3. Zm+DAn+başlayarak	1. S1/S2+zbh+Y 2. İ1/İ2+zbh+Y 3. Zm+zbh+Y

“evvel, önce, sonra, beri ve itibaren” edatları zaman bildirmektedir. Yapı bakımından “evvel, önce ve sonra” edatları ya +DAn ablatif halinden sonra ya da söz veya söz öbeklerinden sonra gelirken; “beri, itibaren ve başlayarak” edatları genellikle +DAn ablatif hal ekinden sonra gelmektedir. Görev bakımından ise bu zaman bildiren edatların hepsi genellikle zaman tümleci işleviyle yan cümlelerin ya da ana cümlelerin yüklemine bağlanmaktadır.

2. 10. 1. Evvel

Başladım ağlamağa, onlar galiba bu ameliyeyi **benden evvel** birçok çocuk üzerinde tekrar etmişlerdi. (CD-2/31).

Ah **on beş sene evvel**... (İN/36).

Şimdi daha bu gece görülmüş gibi, **on beş saniye evvel** görülmüş ruhanî bir rüya-yı kıymettar gibi saadetleri unutulamayan ve zaten velveleli ve hüsrân-

²⁴“Beri” edatı, dört yaşından **beri**, bir saatten **beri**, dün gecedan **beri**, o vakitten **beri** binlerce seneden **beri** ifadelerinde, belirtme sıfatı+/DAn/+zaman edatı biçiminde; buraya gelindiği günden, aşağıdan tarih-i mukaddesin icat ve ızlal edemediği meçhul asırların bilinmez bir gününden **beri** ifadelerinde partisip grubu+ yıllardan beri, muharebenin başından **beri**, yıllardan **beri**, sabahtan **beri** ifadelerinde, isim tamlaması/belirtisiz isim+/DAn/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “beri” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

²⁵“İtibaren” edatı, ecdad-ı hilkatten **itibaren** ifadesinde isim tamlaması/belirtili isim+/DAn/+zaman edatı biçiminde; bu seneden **itibaren**, o günden **itibaren**, o andan **itibaren** ifadelerinde, belirtme sıfatı+/DAn/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “itibaren” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

²⁶“Başlayarak” edatı, kuşbazlıktan **başlayarak**, riyaziyeden **başlayarak** ifadelerinde belirtisiz isim+/DAn/+zaman edatı biçiminde; soyduğum elmayı yemeğe **başlayarak** ifadesinde partisip grubu+/A/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, “başlayarak” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

hîz bir rüya olan bu ömr-i fâni içinde yalnız kâbus olmayan sabâvet ve hatıratı... (İN/38).

İtalyanları **yarım asır evvel** Avusturya'ya karşı isyan ettiren, kurdukları müstakil hükümetleri birdenbire büyüterek ve meşum tarihlerinden ilham alarak Trablus'a atılmalarına sebep olan "milliyet" hissi değil miydi? (Ş/232).

Türkler Anadolu'ya **altı yüz sene evvel** beş yüz çadır halkı olarak gelmişler. (Ş/233).

Yıllarca biriktirdiği, ciltlettirdiği kitapları **birkaç sene evvel** Türklük iddia eden Osmanlılara inat için Hıristiyan ve ecnebi bir müesseseye vermişti. (Ş/233).

Asırlarca evvel yaptıkları budalalıkların cezasını bugün görmeğe başlayan bu sersem Türklerin hâli, işte bize bir derstir. (BL/280).

Lâ'lı'nın ölüsünü **bir dakika evvel**, sağ iken içinde çırpındığı, çarşafı buruşmuş yatağa uzattı. (BL/).

Annem geceleri derdi ki: "**Yatmazdan evvel** dersini üç defa oku yavrum, uyurken melâikeler sana onu öğretir." (İN/40).

2. 10. 2. Önce

Bütün malûmatı **kırk yıl önce** Taş Mektepte öğrendiklerinden ibaretti. (KA/905).

2. 10. 3. Sonra

Juli Hala **çayını bitirdikten sonra** penceresinin yanındaki koltuğa yaslanarak dışarıda yağın karların raks-ı hafif ve nâ-mütenahisine daldı. (T/23).

Juli Hala **oradan çıktıktan sonra** yine karların içinden, fakat deminki gibi münfail ve hayal perver olmayarak geçiyordu. (T/24).

Dört sene evvel yazılmış bir bunu bulduktan sonra hissediyorum ki şu sıkılan ruhumu işgal için başka bir şey aramağa ihtiyacım yok... (KS/25).

Tabî bir keyifsizlik ve bir meşgale bir hafta kadar asabiyetimi teskin etmek üzere iken gözümü **ilk dakika-i ıstıraptan sonra** açtığım vakit kalbimdeki ilk darbenin bir gül ihtiyacından ibaret olduğunu hissettim. (H/28).

Bu hatıradan sonra şu çiçeğin onun narin dudaklarından bin bûse-i hürmet alarak derin bir garam ve takdir ile sevildiğini görüyordum. (PM/30).

Mektep hayatından uzaklaştıktan bir müddet sonra idmanla kalp ve dimağın mesele-i teessürü beni epeyce işgal etti. (CD-2/34).

En sürekli arzularımın, en ebedîleri altı haftalık mahdut bir ebediyet-i muhayyile içinde uful ettiklerini bildiğim için **benden sonra** bu eli tutacak âşığı, onun gözlerinin rengini, onun tavrını, onun sedasının ahengini tahayyül ederdim. (SK/39).

Bitirdikten sonra, gözlerimi o davetkâr gözlere dikerek her vakitki takdir ve medihlere "Oh, bu o kadar güzel olmuş ki..." (SK/40).

“**Âlâm-ı Nûşîn**”i gördükten sonra bunlar buna pek adî geldiler. (S/44).

2. 10. 4. Beri

Ben **dört yaşından beri** vefakâr kaldığım mâi boyal-ı sevgili çemberimi düdüklü değneğimle bahçenin bir köşesine atarak ellerim boş ve meşhur her akşam çayıra çıkar, o çocukları seyrederdim. (CD-2/31).

Bir saatten beri ikisi de susuyor, öyle duruyorlardı. (BK/109).

Dün geceden beri devam eden heyecanın ne olduğunu şüphesiz anlayamamışlardı. (İH/125).

Aşağıdan tarih-i mukaddesin icat ve ızlal edemediği meçhul asırların bilinmez bir gününden beri akan Vardar değirmen setlerine çarparak çağlıyor ve çarpıntısı bu matemî geceyi görünmez ürpermelerle titretiyordu. (İH/126).

Hakikî bir zindan hayatı geçirir, **yıllardan beri** düşmanların eline düşmüş olan bu kıymetli vatanın sönmez matemlerini tutar, elemeler içinde kıvrılmaktan acı bir haz duyarım. (P/155).

O vakitten beri yine her hafta Beyoğlu’ndan bir küfe kitap alır ve hamalla evine getirirdi. (Ş/232).

Buraya gelindiği günden beri askeri istirahat ettiren Arslan Beyher sabah erkenden atına biniyor, tek başına gerilerdeki ormanların içine dalıyor, saatlerce kalıyor, gülerek dönüyor. (Kü/348).

Yine öyle iken **muharebenin başından beri** her sene donlarının kemerinden beşer parmak kasılmak mecburiyeti baş gösteriyordu. (YBH/363).

Sabahtan beri işte dört saattir hiç durmadan yürümüştü. (BŞ/368).

Dünya zahitleri tarafından **binlerce seneden beri** o kadar ibadet, o kadar taleple taciz edilen Allah’ın şüphesiz artık “istenildiği gibi” değil “istediği gibi” vermek en haklı bir hikmetiydi. (BŞ/369).

2. 10. 5. İtibaren

Ecdadı hilkatten itibaren hükümdar olan bir padişahın elçisi hiçbir ecnebi padişah karşısında divan durmaz. (PİK/377).

“Bir şey olmamış, doğduğu günü **bu seneden itibaren** Türkler kendilerine millî bayram yaptılar. (FSO/).

O günden itibaren ortaklığa karar verdiler. (Kü/348).

O andan itibaren Çerkezlik sevdasına düştü.” (BKT/620).

2. 10. 6. Başlayarak

Avcılıkların envainı, **kuşbazlıktan başlayarak**, domuz, geyik avlarına kadar eğlencelerin hepsini; en sefillerinden tutunuz da tiyatro, rakı âlemlerine kadar merakların umumunu; fotoğrafçılıktan tutunuz da ressamlığa, oymacılığa, heykeltraşlığa kadar, ve lospitten tutunuz da ata, sandala, jimnastiğe hatta pehlivanlığa kadar hepsini yapmış ve bu tenevvü-i meşagilden mütevellit

teşevvüş-i efkâr ondan “sebat ve ciddiyet” gibi şeylerin hepsini nez ederek yerine anlaşılmaz bir hercaılık, sebepsiz bir bî-kararlık bırakmıştır. (SK/40).

O birkaç lisana çalışmış, **riyaziyeden başlayarak** edebiyata, tıbbı, ilm-i kelâma, hikmete, kimyaya, felsefeye, fizyolojiye hatta hukuka kadar ne kadar ulûm ve fûnun-ı müstakile ve gayr-i müstakile varsa hepsine birer defa girmiş... (SK/40).

Müphem bir sıkıntı hissettim ve **soyduğum elmayı yemeğe başlayarak** gayr-i ihtiyarî “Evet” dedim, “on yedinci asrın nihayetine doğru İngiltere ’de تنها bir bahçenin sessiz bir köşesinde münferit bir elma ağacı vardı. (E/66).

Sonuç ve Değerlendirme

Edatların yoğun olarak kullanıldığı yapıtlardan biri, hikâyelerdir. Ömer Seyfettin’in üslubunda mevcut olan Maupassant tarzı anlatımdan dolayı hem söz hem de söz öbeklerinden sonra gelen edatlar çeşitlilik göstermektedir. Bu çalışmada, Türkçülük akımının önemli savunucularından biri olan Ömer Seyfettin’in “Aşk Dalgası, Apandist, Boykotaj Düşmanı, Bahar ve Kelebekler, Bir Kayışın Tesiri, Beyaz Lâle, Buse-i Mader, Bomba, Bir Refikin Defter-i İhtisatından, Binecek Şey, Baharın Tesiri, Başını Vermeyen Şehit, Cimlastiğe Dair-2, Çakmak, Çirkin Bir Hakikat, Diyet, Düşünme Zamanı, Elma, Falaka, Ferman, Fon Sadriştayn’ın Karısı, Fon Sadriştayn’ın Oğlu, Gayet Büyük Bir Adam, Hediye, Hürriyet Bayrakları, İrtica Haberi, İlk Namaz, İlk Teşebbüs, Kurumuş Ağaçlar, Kütük, Küçük Hikâye, Kır Sineği, Kaç Yerinden?, Muhteri, Memlekete Mektup, Piç, Pamuk İpliği, Pembe Menekşe, Pembe İncili Kaftan, Sebat, Sahir’e Karşı, Şimeler, Tenezzüh, Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür, Vire, Yeni Bir Hediye, Yuf Borusu Seni Bekliyor” adlı kırk yedi hikâyesinde aitlik ilişkisi bakımından “ait, dair, üzerine” edatları; beraberlik ve vasıta ilişkisi bakımından “ile, beraber, yanı sıra” edatları; benzerlik ve denklik ilişkisi bakımından “gibi” edatı; hariç tutma ilişkisi bakımından “başka” edatı; karşıtlık ve zıtlık ilişkisi bakımından “mukabil, rağmen, karşı” edatları; sebep, maksat, gaye ve hedef ilişkisi bakımından “için, diye, dolayı” edatları; miktar ve derece ilişkisi bakımından “kadar, derece” edatları; uygunluk, denklik ve nispet ilişkisi bakımından “göre” edatı ve zaman ilişkisi bakımından ise, “evvel, önce, sonra, beri, itibaren, başlayarak” edatları tespit edilmiştir.

Edatlar, tek başına kullanılmayan ve tek başına bir anlam ifade etmeyen çekimlik bağlı biçim birimleridir. Bu çalışmada, edatlar yapı ve görev bakımından incelenmiştir. Yapı bakımından “ait, dair, mukabil, rağmen, karşı, doğru, kadar” edatları genellikle +(y)A yönelme hâl ekinden sonra +(y)A/+ait, +(y)A/+dair, +(y)A+mukabil, +(y)A+rağmen, +(y)A+karşı, +(y)A+doğru, +(y)A+kadar) gelirken; “dolayı, evvel, önce, sonra, beri, itibaren, başlayarak” edatları genellikle +DAn ayrılma hâl ekinden sonra gelmektedir.

(+DAn+dolayı, +DAn+evvel, +DAn+önce, +DAn+sonra, +DAn+beri, +DAn+itibaren, +DAn+başlayarak). Aynı zamanda, “yanı sıra, diye, derece, üzerine” edatları doğrudan söz ve söz öbeğinden sonra gelirken beraber ve birlikte edatları ile edatından sonra gelmektedir.

Edatların bağlandığı söz ve söz öbekleri ya da söz ve söz öbeği+hâl/edat/mastar/partisip yapısı, doğrudan kendi niteliğinde tümleçler oluşturabildiği gibi; kendinden sonra gelen söz ve söz öbeği+hâl eki yapısına da bağlanarak farklı nitelikte tümleç oluşturabilmektedir.

Yapı bakımından aitlik ilişkisi bakımından kendinden önce gelen söz veya söz öbeklerine bağlanan “ait, dair, üzerine” edatlarından “ait, dair” edatı kendinden önce gelen /+A/ yönelme hâl ekinden sonra morfo-semantik açıdan bağlanırken; “üzerine” edatı söz ya da söz öbeklerine doğrudan bağlanmaktadır. Burada söz konusu olan hâl ve edat ilişkisinde hem anlamsal hem de yapısal bir uyum söz konusudur. Edattan önce gelen hâl eki semantik bakımdan edatla ortaklık teşkil etmektedir. Şöyle ifade etmek gerekirse, aitlik ilişkisi derin yapısında bir yöneliklik anlamı taşıdığından dolayı kendinden önce gelen hâlinde yöneliklik anlamı olarak tercih edilmesi tabiidir. Bundan dolayı hâl ile edat arasında bir ilişki söz konusudur.

Görev bakımından aitlik ilişkisi bakımından söz veya söz öbeklerine bağlanan “ait, dair, üzerine” edatları, ya kendinden önce gelen /+A/ yönelme hâl ekine bağlanıp aitlik hâli ilişkisiyle aitlik tümleci olarak yükleme bağlanır ya da “üzerine” edatında olduğu gibi doğrudan aitlik tümleci oluşturarak yükleme bağlanmaktadır.

Yapı bakımından beraberlik-vasıta ilişkisi bakımından kendinden önce gelen söz veya söz öbeklerine bağlanan “ile/+(y)lA, ile beraber / (y)lA beraber, yanı sıra” edatları söz ya da söz öbeklerine doğrudan gelmekte semantik bakımdan ya vasıta ya da birliktelik ilişkisiyle cümleye bağlanmaktadır. Kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle ilişkisi olmayan bu edatlar söz veya söz öbekleri üzerine doğrudan gelmektedir. Bu edatlardan sadece “beraber” edatı kendinden önce ile edatını almaktadır.

Görev bakımından ise, beraberlik-vasıta ilişkisi bakımından söz veya söz öbeklerine bağlanan “ile/+(y)lA, ile beraber / (y)lA beraber, yanı sıra” herhangi bir hâl ekiyle ilişkisi olmadığından dolayı doğrudan vasıta ya da beraberlik tümleci olarak yan cümlelerin veya ana cümlelerin yüklemine bağlanmaktadır.

“Gibi” edatı benzerlik ve denklik ilişkisi bakımından Türkçede yaygın kullanılan sözlerden biridir. Yapı bakımından kendinden önce gelen isim ya da sıfat niteliğindeki sözcüklere doğrudan gelebildiği gibi fiile gelen “-Ar, mış, -yor” vb. nitelikteki fiil çekim eklerinden sonra da gelebilmektedir. Görev

bakımından ise kendinden sonra gelen isimle bağlantı kurarak farklı nitelikte bir tümleş olarak yükleme bağlandığı gibi doğrudan da benzerlik ya da benzetme tümleci olarak da yükleme bağlanabilmektedir.

“Başka” edatı, genellikle hariç tutma işleviyle karşımıza çıkmaktadır. Yapı bakımından genellikle +DAn ablatif hal ekinde sonra gelmektedir. Görev bakımından ise genellikle kendinden sonra gelen söz ya da söz öbeklerine bağlanarak farklı fonksiyondaki tümleşlerle yüklem bağlanmaktadır. Aynı zamanda doğrudan yükleme bağlanan örneklerine de rastlamak mümkündür. Bu durumda hariç tutma tümleci fonksiyonundadır.

“Mukabil, rağmen, karşı” edatları karşıtlık ve zıtlık bildirmektedirler. Yapı bakımından +(y)A datif hali ekinde sonra gelmektedirler. Görev bakımından ise, kendinden sonra gelen söz ve söz öbeklerine bağlanarak farklı nitelikte tümleşler oluşturabildikleri gibi; doğrudan yükleme karşıtlık ya da zıtlık tümleci olarak da bağlanabilirler.

“İçin, diye, dolayı” edatları sebep, gaye ve hedef bildirmektedirler. Yapı bakımından için edatı söz ve söz öbeklerine doğrudan gelebildiği gibi; çekimlik bağlı biçim birimi olan -mAk’ten de sonra gelebilmektedir ve bu kullanım Türkçede oldukça yaygındır, genellikle hedef bildirmektedir. “Diye” edatı, di-fiiline -(y)A zarf-fiil ekinin gelip anlamını yitirmesi sonucu ek kalıplaşmasına uğramış edatlardan biridir ve için edatının yerine kullanılabilir. Genellikle kendinden önce gelen cümle mahiyetindeki yapıya bağlanmaktadır. “dolayı” edatı, genellikle +DAn çıkma hâli ekinde sonra bağlanmaktadır. Görev bakımından ise, bu üç edat genellikle doğrudan yükleme sebep ya da hedef tümleci olarak bağlanmaktadır.

“Kadar, derece” edatları genellikle miktar bildirmektedirler. Yapı bakımından “kadar” edatı +(y)A yönelme hâlinde sonra gelirken; “derece” edatı doğrudan isim, zamir ya da sıfat niteliğindeki sözcüklerden sonra gelmektedir. İşlev bakımından he iki edatta doğrudan miktar ya da derece tümleci oluşturarak yükleme bağlanmaktadır.

“Göre” edatı, uygunluk, denklik ve nispet ilişkisi bildirmektedir. Yapı bakımından genellikle +(y)A yönelme hâli ekinde sonra gelmektedir. Görev bakımından ise ya kendinden sonra gelen isimle bağlanarak farklı fonksiyonda tümleş oluşturmaktadır ya da doğrudan yükleme nispet tümleci olarak bağlanmaktadır.

“Doğru” edatı, yönelme ilişkisi bildirmektedir. Yapı bakımından genellikle +(y)A datif hâli ekinde sonra gelmektedir. Görev bakımından ise genellikle yönelme tümleci olarak ya yan cümlelerin ya da ana cümlelerin yüklemine bağlanmaktadır.

“Evvel, önce, sonra, beri ve itibaren” edatları zaman bildirmektedir. Yapı bakımından “evvel, önce ve sonra” edatları ya +DAn ablatif halinden sonra ya da söz veya söz öbeklerinden sonra gelirken; “beri, itibaren ve başlayarak” edatları genellikle +DAn ablatif hal ekinde sonra gelmektedir. Görev bakımından ise bu zaman bildiren edatların hepsi genellikle zaman tümleci işleviyle yan cümlelerin ya da ana cümlelerin yüklemine bağlanmaktadır.

Çalışmada geçen, bütün insanlar+**a ait**, bütün embriyoloji+(y)**e+ait** ve bir mefkûre+(y)**e+ait** ifadeleri, belirtme sıfatı+(y)A yönelme hâli+ait edatı biçiminde oluşmuştur. Ait edatı belirtme sıfatı+(y)A yönelme hâl ekinde sonra gelirken; felsefe+(y)**e+ait** ifadesinde ait edatı, belirli isim+(y)A yönelme hâl ekinde sonra ve askerliğ+**e ait** ifadesinde belirsiz isim+(y)A yönelme hâl ekinde sonra; siz+**e+ait** ifadesinde ise, zamir+(y)A yönelme hâl ekinde sonra gelmiştir.

“Dair” edatı, kendisi+**n+e dair** ifadesinde, zamir+iyelik eki+yönelme hâl ekinde sonra gelirken; inzibat+**a+dair**, dünya+(y)**a+dair** masiva+(y)**a+dair** ifadelerinde belirsiz isim+yönelme hâli ekinde sonra gelmiştir. Aynı zamanda dair ifadesi tabloda formülleştirerek belirttiğimiz üzere, belirtme sıfatı+isim+dair (Bütün insanlar+**a+dair** bir konuydu), niteleme sıfatı+isim+dair (Güzel günler+**e+dair** pek çok hatıra biriktirmişti), belirli isim+yönelme hâl eki+dair (Ali+(y)**e+dair** bir fikri yoktu) biçiminde de oluşabilmektedir.

“Üzerine” edatı, İşagoci ve emsalığı biz âlim ellerin tabiat ve eser bestî-i tefekkür +üzerine ve teokrasi esasları +üzerine, millîyet esasları +**üzerine** ifadeleri, isim tamlaması grubu/belirtili isim+edat biçiminde; bu zehirleyici kitaplar +**üzerine** ifadesi belirtme sıfatı+niteleme sıfatı+edat biçiminde oluşmuştur. Aynı zamanda üzerine edatı, belirtme sıfat+isim (Bu konular +**üzerine** bir daha tartışmayalım), belirsiz isim (Hayvanlar +**üzerine** yeni kararlar alındı.), zamir (O+**nun üzerine** tartıştılar.) ve niteleme sıfatından (Etkileyici baharın tesir+**i üzerine** şiir kaleme aldı.) sonra da gelebilir.

“İle” edatı, şiddetle, tesellişiyle, harekât-ı gayr-ı tabiiye-i sakile +**ile**, yekdiğerleri+**yle**, nisyân ile, sanayi-i fikriye ve hayaliye +**ile** ifadelerinde, isim tamlaması grubu/belirtisiz isim+beraberlik-vasıta edatı biçiminde; bir tehâlük-i mihanikî +**ile** ifadesinde, belirtme sıfatı+isim+beraberlik-vasıta edatı biçiminde; yavaş bir ses+**le**, hararetili elleri+**yle**, münasebeti olmayan birçok zıtların gülünç ve acı hatıratı+**yla**, sürat-ı sârî +**ile** ve â’mâk-ı meçhulü yekdiğeri+**yle** ifadelerinde, niteleme sıfatı+isim+beraberlik-vasıta edatı biçiminde oluşmuştur.

“Beraber” edatı, annem+**le beraber**, dostları+**yla beraber** ifadelerinde, belirtili isim+ beraberlik-vasıta edatı biçiminde; her şey+**le beraber**, bütün

adılığı+yle, ihtiyarlığı+yla, çirkinliği+yle **beraber** ifadelerinde, belirtme sıfatı+ beraberlik-vasıta edatı biçiminde; Bidar Bey+le **beraber**, Talâk +ile **beraber** ifadelerinde, belirtili isim+ beraberlik-vasıta edatı biçiminde oluşmuştur.

“Yanı sıra” edatı, altın tekerleklerin +yanı sıra ifadesinde, niteleme sıfatı+ beraberlik-vasıta edatı biçiminde oluşturulmuştur.

“Gibi” edatı, bir enin-i sükûn +gibi, her vakitki +gibi, bir hayal +gibi, ifadelerinde, belirtme sıfatı+benzerlik-denklik edatı biçiminde; beni fevkalâde teshir eden küçük cambaz çocuğu +gibi, maî bir şeffafiyet-i sürh +gibi, on beş saniye evvel görülmüş ruhanî bir rüya-yı kıymettar +gibi, vakitsiz doğan çocuklar +gibi ifadelerinde, niteleme sıfatı++benzerlik-denklik edatı biçiminde; incimat etmiş gibi, daha bu gece görül+müş gibi, manyetizma ol+muş gibi, ihtizaz ed+er gibi, bir top patla+müş gibi, bir küf kokusu duy+ar gibi ifadelerinde partisip grubu+benzerlik-denklik edatı biçiminde; esmer ve duman +gibi, “sebat ve ciddiyet” +gibi ifadelerinde belirsiz isim+ benzerlik-denklik edatı biçiminde; bir pertavsızla bakılı+yor gibi ifadesinde mastar grubu+ benzerlik-denklik edatı biçiminde oluşmuştur.

“Başka” edatı, silahların, kılıçların şakırtısın+dan başka, kılıç+tan, demir+den, çelik+ten, ateş+ten başka ifadelerinde isim tamlaması grubu/belirtisiz isim+/DAn/+hariç tutma edatı biçiminde; öyle korkunç bir künde gelmişlerdi ki... artık “pes” de+mekten başka, Ankara’ya Yahya Paşa kumandasında bir ordu gönder+mekten başka ifadelerinde mastar grubu+/DAn/+hariç tutma edatı biçiminde; şahsî bir kazanç+tan başka, resmî evrak ücretin+den başka, dar kapısın+dan başka ifadelerinde niteleme sıfatı+/DAn/+isim+hariç tutma edatı biçiminde; benimle sen+den başka ifadesinde zamir+/DAn/+hariç tutma edatı biçiminde; yüz elli lira+dan başka ifadesinde, belirtme sıfatı +/DAn/+hariç tutma edatı biçiminde oluşmuştur. Görüldüğü üzere, semantik bakımdan genellikle hariç tutma anlamı katan “başka” edatı gelmiş olduğu isim soylu sözcüklere +/DAn/çıkma hâliyle birlikte bağlanmaktadır.

“Mukabil” edatı, onların cehennem azabıyla, cennet hırsıyla daima rahatsız olan ruhların+a mukabil ifadesinde, iyelik grubu/belirtili isim+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde; “beynelü memiyet” manasına kullandığı Osmanlılığ+a mukabil ifadesinde, belirtme sıfatı+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde; bun+a mukabil ifadesinde, zamir+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde oluşmuştur.

“Rağmen “ edatı, o kadar hassasiyetine, teessür kabiliyetin+e rağmen ifadesinde belirtme sıfatı +/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde; gayr-i ihtiyarî yalnız“ doksan bin frank” bahşiş veren bu milyonerin acaba bütün Monaco zenginlerin+e rağmen ifadesinde partisip grubu+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı

biçiminde; arzusun+**a rağmen** ifadesinde, belirtili isim+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde oluşmuştur.

“Karşı” edatı, ban+**a karşı** ifadesinde, zamir+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde; atılan toplar+**a karşı** ifadesinde, partisip grubu+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde; Efser’e **karşı**, Avusturya+**ya karşı** ifadelerinde, belirtili isim +/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde; bu mağlûpların galiplerin+**e karşı** ifadesinde belirtme sıfatı+/A/+karşıtlık-zıtlık edatı biçiminde oluşmuştur.

“İçin” edatı, bir iş +için, bu küçük şair+e için, vücut-ı umumî +için, bütün gözler +için ifadelerinde, belirtme sıfatı+isim+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; koparma+mak için, işitme+mek için, acısını unut+mak için, düşme+mek için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanma+man için ifadelerinde, mastar grubu+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; onların celb-i hevesler+i için, beyan-ı hakikat +için, onun ism+i için, sebat +için, adalât +için, pervanelerin ölüm+ü için ifadelerinde, isim tamlaması grubu/belirtisiz isim+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; sevilmeyen bir kadının öksürükleri +için ifadesinde partisip grubu+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; kend+in için, senin +için, on+un için, ben+im için ifadelerinde, zamir+ilgi+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde oluşmuştur.

“Diye” edatı, “yok yavrucuğum, saat on iki, sonra vakit geçer” +**diye**, öyle yorulursun” +**diye**, içeri görünmesin +**diye** ifadelerinde cümle+ sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde oluşturulmuştur. “Diye” edatı, diğer edatlardan farklı ve yapısal olarak kendinden önce mevcut olan yan cümlenin yükleminden sonra gelmektedir.

“Dolayı” edatı, muhabbetimin şiddetini anladığınızı+**dan dolayı** isim tamlaması/belirsiz isim+/DAn/+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; işgal esnasında gösterilen intizam ve adalet+**ten dolayı** ifadesi, partisip grubu+/DAn/+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde; bun+**dan dolayı** ifadesi, zamir+/DAn/+sebepe-maksat-gaye-hedef edatı biçiminde oluşmuştur.

“Kadar” edatı, ressamlığ+**a**, oymacılığ+**a**, heykeltıraşlığ+**a** kadar, kamerin, buenîs-i şiiir-âlûd-ı leyâlin, mirvaha-i iltimâi a’mâk-ı târ-ı ebhâr+**a kadar**, yarın+**a kadar** ifadelerinde, isim tamlaması/belirsiz isim+/A/+miktar-derece edatı biçiminde; o +**kadar**, bir hafta **kadar** ifadeleri belirtme sıfatı+/A/+miktar-derece edatı biçiminde oluşmuştur.

“Derece” edatı, son +**derece** ifadesinde belirtme sıfatı+miktar-derece edatı biçiminde; ispata kalk+**acak derece**, bir arpa kadar den+**ecek derece**, bu kadar tanınma+**yacak derece** ifadelerinde partisip grubu+ miktar-derece edatı biçiminde oluşmuştur.

“Göre” edatı, bizim nokta-ı nazarlarımız+**a göre**, milliyetlerin itminan, terbiye ve menfaat+**e göre**, varidat+**a göre** ifadelerinde, isim tamlaması/belirtisiz isim+/A/+uygunluk-denklik-nispet edatı biçiminde; bugünkü hayat+**a göre**, yılın her mevsimin+**e göre** ifadelerinde, belirtme sıfatı+/A/+uygunluk-denklik-nispet edatı biçiminde; muntazam bir takvim+**e göre**, eski ölçüsün+**e göre** ifadelerinde, niteleme sıfatı+/A/+uygunluk-denklik-nispet edatı biçiminde oluşmuştur.

“Doğru” edatı, kaburgaların+**a doğru**, sema+**ya doğru**, duvar+**a doğru**, tabiat+**a doğru**, pencere+**ye doğru**, iskele+**ye doğru**, onun kaçtığı ormanlı ufuklar+**a doğru**, medeniyetin ferdiyet+**e doğru** ifadelerinde, isim tamlaması/belirtisiz isim+/A/+yönelme edatı biçiminde oluşmuştur.

“Evvel” edatı, ben+**den evvel** ifadesinde, zamir+/DAn/+zaman edatı biçiminde; asırlar+**ca evvel**, yatmaz+**dan evvel** ifadelerinde, belirsiz isim+/DAn/+zaman edatı biçiminde; on beş sene +**evvel**, on beş saniye +**evvel**, yarım asır +**evvel**, altı yüz sene +**evvel**, birkaç sene +**evvel**, bir dakika +**evvel** ifadelerinde, belirtme sıfatı+zaman edatı biçiminde oluşmuştur. +DAn hâl eki yerine +CA eşitlik hâli eki de kullanılabilmektedir. (yıllar+**dan evvel** ≈ yıllar+**ca evvel** vb.)

“Önce” edatı, kırk yıl +**önce** ifadesinde, belirtme sıfatı+zaman edatı biçiminde oluşmuştur.

“Sonra “ edatı, çayını bitirdik+**ten sonra**, oradan çıktık+**tan sonra**, dört sene evvel yazılmış bir bunu bulduk+**tan sonra**, mektep hayatından uzaklaştık+**tan** bir müddet **sonra**, bitirdik+**ten sonra**, “Âlâm-ı Nûşîn”i gördük+**ten sonra** ifadelerinde, partisip grubu+/DAn/+zaman edatı biçiminde; ilk dakika-i ıstırap+**tan sonra**, bu hatıra+**dan sonra** ifadelerinde belirtme sıfatı+/DAn/+zaman edatı biçiminde; ben+**den sonra** ifadesinde, zamir+/DAn/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur.

“Beri” edatı, dört yaşın+**dan beri**, bir saat+**ten beri**, dün gece+**den beri**, o vakit+**ten beri** binlerce sene+**den beri** ifadelerinde, belirtme sıfatı+/DAn/+zaman edatı biçiminde; buraya gelindiği günden, aşağıdan tarih-i mukaddesin icat ve ızlal edemediği meçhul asırların bilinmez bir günün+**den beri** ifadelerinde partisip grubu+ zaman edatı biçiminde; yıllar+**dan beri**, muharebenin başın+**dan beri**, sabah+**tan beri** ifadelerinde, isim tamlaması/belirtisiz isim+/DAn/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur.

“İtibaren” edatı, ecdad-ı hilkat+**ten itibaren** ifadesinde isim tamlaması/belirtisiz isim+ /DAn/+zaman edatı biçiminde; bu sene+**den itibaren**, o gün+**den itibaren**, o an+**dan itibaren** ifadelerinde, belirtme sıfatı+/DAn/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur.

“Başlayarak” edatı, kuşbazlık+**tan başlayarak**, riyaziye+**den başlayarak** ifadelerinde belirtisiz isim+/DAn/+zaman edatı biçiminde; soyduğum elmayı yemeğ+**e başlayarak** ifadesinde partisip grubu+/A/+zaman edatı biçiminde oluşmuştur.

Yapı bakımından “ait, dair, mukabil, rağmen, karşı, doğru, kadar” edatları genellikle +(y)A yönelme hâl ekinden sonra (+/(y)A/+ait, +/(y)A/+dair, +(y)A+mukabil, +(y)A+rağmen, +(y)A+karşı, +(y)A+doğru, +(y)A+kadar) gelirken; “dolayı, evvel, önce, sonra, beri, itibaren, başlayarak” edatları genellikle +DAn ayrılma hâl ekinden sonra gelmektedir. (+DAn+dolayı, +DAn+evvel, +DAn+önce, +DAn+sonra, +DAn+beri, +DAn+itibaren, +DAn+başlayarak). Aynı zamanda, “yanı sıra, diye, derece, üzerine” edatları doğrudan söz ve söz öbeğinden sonra gelirken beraber ve birlikte edatları ile edatından sonra gelmektedir.

Şöyle ifade etmek gerekirse, edatların kendinden önce gelen durum ekleriyle morfo-semantik bakımdan sıkı bir ilişkisi söz konusudur. Aitlik anlamıyla söz ya da söz öbeklerine bağlanan “ait, dair” vb. edatlar, karşıtlık anlamıyla kendinden önce gelen söz ve söz öbeklerine bağlanan “mukabil, rağmen, karşı” vb. edatlar, miktar ve derece bakımından kendinden önce gelen söz ve söz öbeklerine /+A/ yönelme hâl ekinden sonra bağlanan “kadar” vb. edatlar, semantik bakımdan bünyesinde bir yöneliklik anlamı taşıdıkları için bu hâli gerektirirler. Aynı şekilde, ayrılma, çıkma, uzaklaşma, sınırlandırma ya da sınıflandırma bakımından “evvel, önce, sonra, beri, itibaren” vb. zaman bildiren edatlar, semantik bakımdan /+DAn/ hâlini gerektirmektedir. Ancak, hâl ekleri birbirlerinin yerine kullanıldıkları için +DAn halinin yönelme işleviyle de karşılaşmak mümkündür. Burada söz konusu olan “başlayarak” zaman hâl ekinden önce gelen +DAn hâli daha çok yönelme anlamı katmakta ve bu işlevle bağlanmaktadır. Riyaziye+**den başlayarak** ve soyduğum elmayı yemeğ+**e başlayarak** ifadelerinde semantik bakımdan yöneliklik ilişkisi söz konusudur. Bundan dolayı morfo-semantik bakımdan yapılan çalışmalarda bu husus göz önünde bulundurulmalıdır.

Edatlar, genel olarak kendinden önce gelen söz, söz öbeği ya da hâl ekleriyle münasebeti bakımından incelenmiştir. Bundan dolayı hâl eki alarak ya da almadan söz veya söz öbeklerine bağlanan edatlar, görev bakımından sözcük grubunda, aktif ya da pasif konumda olabilmektedir:

Aitlik ilişkisi bakımından, “ait” edatı sözcük grubunda pasif cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce genellikle /+A/ yönelme hâli eki almaktadır. “Dair” edatı sözcük grubunda pasif cümlede aktif durumdadır. Çünkü kendinden önce genellikle /+A/ yönelme hâli eki almaktadır.

“Üzerine” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen bir durum ekiyle bağlantısı söz konusu değildir.

Beraberlik-vasıta ilişkisi bakımından, “ile /(y)lA” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir. “Beraber” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir. “Yanı sıra” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir. “gibi” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

Hariç tutma ilişkisi bakımından, “başka” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Karşıtlık ilişkisi bakımından, “mukabil” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur. “Rağmen” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur. “Karşı” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Sebepe-hedef ilişkisi bakımından, “için” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir. “Diye” edatı, cümlesel oluşumun bir yapı taşı olduğu için cümlede aktif konumdadır ve genellikle sebep tümleci olarak yan cümleyi ana cümleye bağlamaktadır. “Dolayı” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Derece-miktar ilişkisi bakımından, “kadar” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur. “derece” edatı, hem sözcük grubunda hem de cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce herhangi bir hâl ekiyle münasebeti söz konusu değildir.

Uygunluk-denkli-nispet ilişkisi bakımından, “göre” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Yönelme ilişkisi bakımından, “doğru” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +(y)A yönelme hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Zaman ilişkisi bakımından, “evvel” edatı, sözcük grubunda hem aktif hem de pasif konumda; cümlede ise, aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle hem münasebeti söz konusu hem de değildir. “Önce” edatı, sözcük grubunda hem aktif hem de pasif konumda; cümlede ise, aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle hem münasebeti söz konusu hem de değildir. “Sonra” edatı, sözcük grubunda hem aktif hem de pasif konumda; cümlede ise, aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle hem münasebeti söz konusu hem de değildir. “Beri” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur. “İtibaren” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur. “Başlayarak” edatı, sözcük grubunda pasif, cümlede aktif konumdadır. Çünkü kendinden önce gelen +DAn ayrılma hâli ekiyle münasebeti söz konusudur.

Kaynakça

- Daşdemir, M. (2015). Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi. Kayseri: Fenomen Yayınları.
- Ergin, M. (2019). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gencan, T. N. (1971). Dilbilgisi. Ankara: TDK Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (2015). Türk Dilinde Edatlar. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Karaağaç, G. (2009). Edat Üzerine Düşünceler. Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 1(5).
- Karaağaç, G. (2016). Türkçenin Dil Bilgisi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2019). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi. Ankara: TDK Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2022). Bütün Hikayeleri. <https://www.edebiyatogretmeni.org/omer-seyfettin/> (15.02.2022).
- Polat, N. H. (2015). Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kısaltmalar Dizini

Hikâyeler İle ilgili Kısaltmalar

- AD: Aşk Dalgası
- Ap: Apandist
- BD: Boykotaj Düşmanı
- BK: Bahar ve Kelebekler
- BKT: Bir Kayışın Tesiri
- BL: Beyaz Lâle
- BM: Buse-i Mader
- Bo:[Bomba](#)
- BRDİ: Bir Refikin Defter-i İhtisatından
- BŞ:[Binecek Sey](#)
- BT: Baharın Tesiri
- BVŞ:[Başını Vermeyen Şehit](#)
- CD-2: Cimlastiğe Dair-2
- Ç: Çakmak
- ÇBH: Çirkin Bir Hakikat
- D:[Diyet](#)

DZ: Düşünme Zamanı

E: Elma

• F:[Falaka](#)

Fe:[Ferman](#)

FŞK: Fon Sadriştayn’ın Karısı

FSO: Fon Sadriştayn’ın Oğlu

GBBA: Gayet Büyük Bir Adam

H: Hediye

• HB:[Hürriyet Bayrakları](#)

İH: İrtica Haberi

İN:[İlk Namaz](#)

İT: İlk Teşebbüs

KA: Kurumuş Ağaçlar

Kü:[Kütük](#)

KH: Küçük Hikâye

KS: Kır Sineği

KY: Kaç Yerinden?

M: Muhteri

• MM: Memlekete Mektup

P: Piç

Pİ: Pamuk İpliği

PM: Pembe Menekşe

PIK:[Pembe İncili Kaftan](#)

S: Sebat

• SK: Sahir'e Karşı

• Ş: Şimeler

• T: Tenezzüh

TEBT: Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür

V:[Vire](#)

YBH:[Yeni Bir Hediye](#)

YBSB: Yuf Borusu Seni Bekliyor

Dil Bilgisi İle İlgili Kısaltmalar

+aih: Aitlik hali eki
AiT: Aitlik tümleci
BnzT: Benzerlik tümleci
BrT: Birliktelik tümleci
tümleciC: Cümle
+heh: Hedef hali eki
HeT: Hedef tümleci
+hrçth: Hariç tutma hali eki
İ1: Belirtili isim
İ2: Belirtisiz isim
+krşh: Karşıtlık hali eki
+mkh: Miktar hali eki
MkT: Miktar tümleci
+nsph: Nispet hali eki
S1: Niteleme sıfatları
S2: Belirtme sıfatları
VsT: Vasıta tümleci
Y: Yüklem
+yöh: Yönelme hali eki
+zbh: Zmanda bulunma hali eki
Zm: Zamir
ZT: Zaman tümleci